

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**POGLED RAZLIČNIH GENERACIJ NA SKRBSTVENO DELO
ŽENSK IN MOŠKIH V ZASEBNI SFERI**

Mentor: doc. dr. Vesna Leskošek

Aleksandra Koren

Ljubljana 2008

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: ALEKSANDRA KOREN

Naslov diplomske naloge: POGLED RAZLIČNIH GENERACIJ NA SKRBTVENO DELO ŽENSK IN MOŠKIH V ZASEBNI SFERI

Leto: 2008

Št. strani: 78 št. slik: 0 št. preglednic: 6 št. grafov: 7 št. prilog: 20

Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Deskriptorji: spolna diferenciacija, delitev dela po spolnih vlogah, skrbstveno delo, gospodinjsko delo, družinsko delo, materinstvo, očetovstvo

POVZETEK:

Naloga obravnava problematiko gospodinjskega in skrbstvenega dela ter spolno specifično delitev dela med partnerjema. Ko govorimo o delu, ne smemo mimo neplačanega gospodinjskega in skrbstvenega dela, ki je vsaj tako pomembno in bistveno za človekovo eksistenco kot plačana zaposlitev. Družba še vedno potiska žensko v zasebno sfero, to je v sfero družine, kjer je vloga žensk kot gospodinj in mater še vedno skrita očem javnosti. Kljub velikemu številu žensk na trgu delovne sile je delitev dela znotraj družine, oziroma med partnerjema, še vedno asimetrična, z večjo obremenitvijo žensk kot moških. Skrbi ne smemo več omejiti na zasebno sfero in s tem v domeno žensk, temveč jo moramo razumeti politično - kot državljanski koncept.

Elements of description: sexual differentiation, devision of labour between man and women, social welfare (family welfare), household, housekeeping, work in a family, motherhood, fatherhood

ABSTRACT:

The work focuses on the theme of household, family welfare and devision of labour between man and women, that means between the partners in a family. When we are speaking about the work, we shouldn't forget that household and family welfare which is not payed, is for human existence as much important as the payed work.

Our society is still putting pressure on our women's sphere, that means on the sphere of a family, where is a woman's role as a mother and housewife still hidden to the public. Women are also very memberous members of the group of working people, and that means that the

role between a man and a woman is still very asymmetrical; it results as higher burden for woman as for man. So we shouldn't restrict or understand household or family welfare only as a duty and work of a woman, but as a great role also in political and civil sphere.

PREDGOVOR

Za to temo sem se odločila, ker me zanima, kako si danes partnerji oziroma družine razdeljujejo gospodinjska in skrbstvena dela. V današnjem času je odnos do gospodinjskega in skrbstvenega dela še vedno tradicionalen. Večina žensk in moških pripisujejo skrbstveno delo in območje gospodinjstva ženski. Kot pravi Andreja Čufer (1997:359), v naši družbi še vedno prevladujejo patriarhalni odnosi in vloga, ki je določena ženskam v družbi, je navadno vloga matere in žene, skrbnice in terapevtke. Videli smo, da so ženske v večini primerov zaradi njihove biološke funkcije, zlasti materinstva, postavljene na pozicijo drugorazredne osebe. Prostor, ki jim ga večina družb odstopa, je prostor doma, svet zasebnosti.

V Sloveniji je še vedno ukoreninjena ideologija tradicionalne družine in družinskih vlog ter ideologizacija materinstva. V tem kontekstu se zdi, da problem aktivnejšega očetovanja ni toliko problem moških oziroma njihove pripravljenosti in sposobnosti za aktivno očetovanje, temveč tudi kulturnega imaginarija, ki materinstvo še vedno umešča v ontologijo družine kot ekskluzivno, nenadomestljivo vlogo. Med razloge, ki »ovirajo« razvoj aktivnega očetovanja, lahko umestimo tudi za slovenski kulturni prostor značilno močne in razvite širše družinske oz. sorodniške mreže, ki so hkrati podporne, vendar pogosto na račun manjše vključenosti moških v skrb za otroke in ostalo družinsko delo. V primerjavi s prejšnjimi generacijami so se močno spremenili tudi pogoji dela in zaposlovanja – oblike zaposlitve so vse bolj negotove, delovni čas se razteza prek uradnega urnika, urniki so vedno manj določljivi, kar pomeni pritisk na oba partnerja. (Švab, 2006:79)

Namen diplomske naloge je predstaviti in raziskati strukturo delitev dela po spolu znotraj zasebnega življenja med partnerjema. Menim, da kljub pomembnim spremembam v sodobnosti, še vedno obstajajo velike razlike med moškimi in ženskami. Seveda so razlike v škodo ženskam, kar se kaže v njihovem neenakopravnem, manjvrednem položaju.

Cilj diplomskega dela je prikazati značilnosti skrbstvenega dela v zasebni sferi ter delitev tega med partnerjema. Prikazati želim različne starostne generacije in njihov način življenja doma.

Ob tej priložnosti bi se rada zahvalila mentorici, doc. dr. Vesni Leskovšek, za vse koristne informacije in strokovne nasvete in vsem, ki so mi pomagali pri diplomski nalogi.

KAZALO DIPLOMSKE NALOGE	STRANI
1. TEORETIČNI UVOD	7
1.1 DELITEV DELA PO SPOLNIH VLOGAH	7
1.1.1 Zgodovinski pregled delitev dela po spolnih vlogah	7
1.1.2 Mit o delitvi dela po spolu	9
1.1.3 Mit o materinstvu	11
1.1.4 Pomen socializacije deklic in dečkov za različne "družbene" vloge	11
1.1.5 Vpliv cerkve na delitev dela žensk in moških	12
1.1.6 Podoba ženske in moškega v medijih	14
1.2 DELITEV DELA IN SKRB ZA OTROKE V KMEČKEM GOSPODINJSTVU	15
1.2.1 Delitev dela v kmečkem gospodinjstvu	15
1.2.2 Skrb za otroke in za starejše v kmečkih družinah	17
1.3 SKRBBSTVENO DELO	18
1.3.1 Etika skrbi	19
1.3.2 Družinsko delo	20
1.3.3 Gospodinjstvo	21
1.3.4 Materinstvo in gospodinjstvo	23
1.3.5 Kaj je gospodinja	24
1.3.6 Skrb za otroke	26
1.4 DELITEV DRUŽINSKEGA IN GOSPODINJSKEGA DELA V SLOVENIJI	27
1.4.1 Kulturni ideali očetovstva in materinstva	28
1.5 ENAKE MOŽNOSTI ZA OBA SPOLA	29
1.5.1 Zakon o enakih možnostih žensk in moških	30
1.5.2 Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških (2005-2013)	31
2. PROBLEM	33
3. METODOLOGIJA	34

3.1 Vrsta raziskave	34
3.2 Merski inštrument in viri podatkov	34
3.3 Populacija in vzorčenje	35
3.4 Postopek zbiranja podatkov	35
3.5 Obdelava in analiza podatkov	35
4. REZULTATI IN INTERPRETACIJA	37
4.1 SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH	37
4.2 GOSPODINJSKA DELA	38
4.2.1 Razporeditev dela na kmetiji	41
4.3 SKRB ZA OTROKE	43
4.4 SKRB ZA STAREJŠE	44
5. RAZPRAVA IN SKLEPI	47
5.1 RAZPRAVA	47
5.2 SKLEPI	50
6. PREDLOGI	52
7. POVZETEK	53
8. LITERATURA	55
9. PRILOGA	58
– DODATEK 1:	59
• anketa	59
– DODATEK 2:	65
• TABELA 1: rezultati o delitvi gospodinjskega dela (preglednice)	65
• TABELA 2: rezultati o odločanju o posameznih opravilih, vezanih na gospodinjska dela (preglednice in grafi)	69
• TABELA 3: rezultati o skrbi in vzgoji otrok (preglednice in grafi)	73

KAZALO GRAFOV:	STRANI
Graf 1: Ali menite, da je delitev gospodinjskega dela še vedno neenakomerno porazdeljena med moškimi in ženskami?	39
Graf 2: Ali menite, da je gospodinjsko delo še vedno žensko delo?	40
Graf 3: Ali lahko partner/ica razpolaga z vašim denarjem?	41
Graf 4: Ali menite, da je delitev del na kmetiji pravilno razporejena?	42
Graf 5: Kdo skrbi za vaše starše in za stare starše, ko potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih opravilih?	45
Graf 6: Če starši ali stari starši zbolijo, kdo jih pelje k zdravniku?	45
Graf 7: Ali menite, da je skrb za starejše še vedno v rokah žensk?	46
KAZALO PREGLEDNIC:	
Preglednica 1: Struktura starostnih skupin anketirancev po spolu.	35
Preglednica 2: Prebivališče anketirancev, glede na spol in starost.	37
Preglednica 3: Dejavnosti anketirancev glede na spol in starost.	37
Preglednica 4: Izobrazbena struktura anketirancev glede na spol in starost.	38
Preglednica 5: Ali z vami živi starejša oseba?	44
Preglednica 6: Če ta oseba potrebuje kakršno koli pomoč (na primer: da bi šla po nakupih ali rabi prevoz), kdo jo pelje?	44

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 DELITEV DELA PO SPOLNIH VLOGAH

1.1.1 Zgodovinski pregled delitve dela po spolnih vlogah

Učlovečenje in s tem specifično razmerje med spoloma naj bi se začelo s pokončno hojo, ki je imela za posledico poleg drugega tudi spremembo lege in zoženje medenice, s tem pa težke porode in pogoste smrti samic. Genetski razvoj je pripeljal do skrajšanja nosečnosti in manjših mladičev z mehkejšo lobanjo, ki so zaradi večje nebogljenosti potrebovali dolgotrajno skrb matere. To je samicam omejilo gibanje in povzročilo, da si hrane niso več mogle pridobivati z lovom na večje živali, ampak so jo lahko predvsem nabirale. Različni način pridobivanja hrane pri samcih in samicah ne obstaja nikjer v živalskem svetu, niti med primati, ampak je značilnost človeške vrste. To je prva in temeljna delitev dela med spoloma. Delitev dela na lov in nabiranje ne pomeni odvisnosti enega spola od drugega, temveč komplementarnost, menjavo rastlinskih proteinov za živalske, saj so oboji nujni za človeško prehrano. (Kavar-Vidmar; 1989:344-345)

Čeprav je do določene stopnje delitev dela med spoloma utemeljena z biološkimi danostmi, pa je bila podreditev reprodukcije, v kateri imajo zaradi naravne funkcije rojevanja ženske nenadomestljivo vlogo, produkciji stvari zgodovinsko družbeno dejanje, povezano s privatno lastnino. Privatizacija ženske in podreditev moškemu sta najdalgotrajnejše in primarno razmerje gospodovanja, ki se je dopolnjevalo in tudi izražalo z navedeno delitvijo družbe, v katero pa so bile ženske vključene posredno vse dotlej, dokler niso začele same prestopati meja »družinskega suženjstva«. (Jogan, 1990:117)

Cigale (1992) poudarja, da je eden najbolj utrjenih predsodkov, s katerim so se srečevale ženske v preteklih desetletjih, da je delo ali, rečeno ožje, zaposlitev ženske zunaj doma stvar, ki se je pojavila šele v moderni dobi. Da je pojav, ki je malone protinaren. Zaposlitev ženske je razdrila »naravno« družino, v kateri je vladalo idilično vzdušje sreče, družinskega zadovoljstva in miru. V takšni družini naj bi bile vloge razdeljene ustrezno človeški naravi: moški je hranilec družine, ki odhaja na delo izven doma, ženska pa je čuvarka ognjišča, vzgojiteljica otrok in družica možu v njegovih prostih urah.

V resnici je podoba moškega kot hranilca in ženske kot čuvarke ognjišča dvakrat napačna. Prvič zato, ker človeštvo nikdar ni bilo organizirano tako, da bi bil hranilec zgolj moški. To odgovornost sta si vedno delila oba spola. Celo v najbolj pradavnih časih, iz katerih naj bi tudi izvirala delitev na moške - lovce, ki prinašajo hrano, in ženske - domača bitja, ki čuvajo otroke, se ljudje nikdar niso prehranjevali le s plenom, ki so ga prinašali lovci. Vsaj tolikšen delež so v takratnem gospodarjenju imeli različni sadeži, gomolji in plodovi, ki so jih nabirale ženske. V poljedelskih družbah je obdelovanje zemlje ali delo z živino vedno porazdeljeno na oba spola. Celo o »ženskih« in »moških« delih ne bi mogli govoriti, saj določena opravila ponekod veljajo kot moška, drugje kot ženska. V obdobjih, ko je moških primanjkovalo, npr. ob vojnah, pa so ženske vedno in povsod opravile tudi moške posle. Tako kot še danes na podeželju, kadar umanjka moških, povsem dobro obvladujejo mehanizacijo, ki se sicer šteje za moško delo. Skratka, predstavljanje moškega kot »naravnega« hranilca in ženske kot »naravne« gospodinje in matere spregleduje dejstvo, da je gospodinjstvo v današnjem pomenu besede razmeroma nov pojav. V prejšnjih dobah, enako kot še danes v primitivnih družbah, »vodenje gospodinjstva« ne pomeni dejavnosti v zasebni sferi tako kot danes, ampak je »vodenje javne ekonomije«. Sicer pa je tudi podoba o »naravni« ženski vlogi napačna, ker temelji na domnevi, da je bila skrb za otroke in za njihovo vzgojo izključno materina. V resnici pa je bila ta skrb vedno razdeljena. Pri nižjih slojih so velik delež skrbi za mlajše otroke morali prevzemati starejši otroci in pa starejši ljudje v družini; v enem in drugem primeru predvsem ženske, vendar pa ne izključno ženske. (Cigale, 1992: 38)

Danes je jasno, da ne obstajajo dokazi za to, da je lov pomembnejši kot nabiralništvo. Nasprotno, nabiranje hrane, ki je bilo značilno za vse znane lovsko nabiralniške skupnosti, je bil primarni vir preživetja. Čeprav gospodinjstva brez ženskega nabiralništva ne bi mogla preživeti, je znano, da so ženske lovile predvsem male živali, se udeleževale pohodov lova in ribolova, moški pa so prav tako nabirali užitne rastline. Ostre delitve na moška in ženska dela te kulture niso poznale. Tudi hrana se ni razdeljevala po družinskem, temveč po skupnostnem principu, kar je omogočalo, da so nekatere članice in člani skupnosti vedno ostali v naselju in skrbeli za otroke in ostarele. Ženske torej niso bile nikoli odvisna in na bivališča vezana bitja. Ločitev med nabiranjem in lovljenjem v prvobitnih kulturah je zgolj znanstveni konstrukt in dober primer evropocentrične interpretacije zgodovine in človeških organizacij, ki naj bi že na svojih začetkih mislila binarno in vrednotila eno delo bolj kot drugo. (Zaviršek, 1994:34-35)

1.1.2 Mit o delitvi dela po spolu

»Mit o delitvi dela po spolu opisuje, da je ženskam v družinski skupnosti ukazana domača vloga kot nekaj naravnega, univerzalnega in neizogibnega. Trdi, da so ženske v vseh kulturah gospodinje po naravi in da morajo prevzeti to vlogo, če določena kultura hoče preživeti« (Oakley, 2000:170). Mit o delitvi dela po spolu pa ne eksistira sam po sebi, temveč »živi« s pomočjo številnih »strokovnjakov«. Od etnologov, prek antropologov, vse do sociologov. Tako etnologi trdijo, da ima delitev dela po spolu biološke korenine, s čimer se mit o delitvi dela po spolu spremeni v mit o izviru in zato postane prepričljiv. Delitev dela po spolu utemeljujejo s trditvijo, da so nekoč moški hodili na lov, ženske pa so ostajale doma.

Mit o delitvi po spolu le ponavlja prepričanja ene same kulture (zahodne kulture), da ženska zaradi svojih bioloških značilnosti ne more opravljati zahtevnega oziroma težkega dela. Po drugi strani pa prikriva dejstvo, da je v številnih drugih kulturah ravno nasprotno. Na primer pri Aboriginih iz Tasmanije ženske lovijo tjuljenje, ribarijo. Svojo nalogo opravljajo spretno, vztrajno in nadvse učinkovito. Ženske, ki lovijo in se bojujejo, marsikje niso nič nenavadnega (tudi v času vojn pri nas). Tudi postavljanje koč in težko poljedelsko delo – ki veljata za domnevo moški opravili – sta marsikje v rokah žensk.

Tudi sociološki mit podira domnevo, da je biologija tista, ki določa mesto ženske v družbi (in družini). »Mit je v tem, da nekdo pač mora skrbeti za otroke. In ker morajo očetje delati, morajo otroke vzgajati matere... Resnica pa je prav v nasprotju z mitom: ker ženske skrbijo za otroke, gredo moški lahko z doma, se zaposlijo« (Oakley, 2000:194). Ženske pa ne skrbijo le za otroke, temveč (v glavnem) tudi za dom in moža. Sociološki mit temelji na delitvi ženske in moške vloge na »ekspresivno«, ki se nanaša na žensko, in »instrumentalno«, ki je pripisana (in predpisana) moškemu. Instrumentalni igralec vloge je mož – oče, katerega funkcija je, da kaže »usmerjevalno« vedenje, »inhibicijo čustev« in »zmožnost, da dopušča sovražne odzive pri drugih«. Ekspresivni igralec vloge je ženska – gospodinja, ki »izraža čustva, spodbuja vedenje do drugih, želi, da bi ugajala, da bi jo imeli radi in da bi bila na splošno všeč drugim članom. Njena vloga je, da nudi čustveno toplino in trdnost družini, da ohranja dobre, sproščene odnose med družinskimi člani; da drži družino skupaj«. Sociologi, ki zastopajo in širijo ta mit, vztrajajo, da je za preživetje družbe nujno, da se ženske omejijo na vlogo gospodinje – žene – matere. (Bezjak, 2004:322)

Družbena pravila delitve dela po spolu so prisotna povsod, vendar od kulture do kulture variirajo, nekatere kulture pa delitve dela po spolu skoraj nimajo. Kot kažejo nekateri primeri, moški s svojim delom za obstanek in preživetje nikakor ne prispevajo več kot ženske, jih ne prekašajo ne v kvantiteti in ne v pomembnosti (čeprav se včasih kaže drugače). (Bezjak, 2004:322)

Pri plemenu Mbuti iz severovzhodnega Konga oba spola opravljata isto delo; oba lovita divjačino in nabirata gozdne sadeže. Tukaj se en spol ne posmehuje drugemu pri njegovih vsakodnevnih opravilih, kot se nemalokrat dogaja pri nas. Delitve dela po spolu tukaj skorajda nimajo, je minimalna. Tudi vlogi matere in očeta nista ostro ločeni (Oakley, 2000:23-24).

Ne obstaja nobeno delo, nobeno vedenje, ki bi v vseh kulturah veljalo samo za žensko ali samo za moško. Tako je tudi z gospodinjskim delom. Človeške kulture so namreč izjemno različne. In ravno v tej različnosti vsaka kultura goji mit, ki je enkraten in velja le zanj. Spolne vloge so samo stvar dogovora v določeni družbi v določenem času. (Bezjak, 2004:224)

Kljub temu da je v vseh znanih družbah delo razdeljeno in organizirano po spolu, pa ne moremo govoriti o univerzalni spolni delitvi dela. Med posameznimi družbami namreč obstajajo določene razlike v pojmovanju moškega in ženskega dela. Mit o naravnem izvoru spolne delitve dela se je ohranil vse do danes. Ženske naj bi opravljale tista dela, pri katerih se ne oddaljujejo od hiše za daljši čas in ki so povezana z manjšim tveganjem. (Destovnik, 2002:48)

Za razumevanje spolnih razlik ni pomembno samo to, kako spol razume neka kultura, temveč tudi to, kako vpliva na identiteto ljudi, oziroma kako ljudje v neki kulturi mislijo sami o sebi. Še posebno pomembno je, koliko so ženske svojo identiteto lahko oblikovale kot suvereni in avtonomni subjekti, koliko svobode so imele pri samodefiniranju in kaj jih je pri tem omejevalo. Bistveni del ženske identitete je vzpostavitev odnosa do sebe kot spola. Izid je odvisen od tega, kako vidi posameznica sebe kot žensko v odnosu do moških, do žensk ali do sveta v celoti, in od tega, ali svojo ženskost vzpostavlja na prepričanju o spolnih razlikah ali spolni enakosti. (Leskošek, 2002:240)

1.1.3 Mit o materinstvu

»Željo po materinstvu vpelje kultura in ženska se zmožnosti, da postane mati, nauči.«

(Oakley, 2000:215)

Neodvisno od tega, ali se ženska odloči imeti otroka ali ne, je dejstvo, da ima ženska lahko otroka, pomembno tako za definiranje lastne podobe o sebi, kakor tudi za to, kakšna sporočila bo človek na temelju biološkega spola sprejemal iz zunanjega sveta. Nekatere se za otroka odločijo in jim to predstavlja možnost, drugim predstavlja nujnost. Vsem pa je skupno to, da so družbena pričakovanja usmerjena v spodbujanje rojstev in da so zato tiste, ki otroka iz kakršnih koli razlogov nimajo, označene kot nenavadne in včasih tudi kot nemoralne. (Zaviršek, 1994: 26)

Mit o materinstvu vsebuje tri splošno sprejete trditve. Najbolj vplivna je prva, da otrok potrebuje mater. Druga je obrnjena, da mati potrebuje otroka. Tretja trditev je posplošitev, da je materinstvo največ, kar lahko ženska doseže v življenju: samo z njim se res potrdi kot ženska. Te tri trditve skupaj sestavljajo zaprt krog: ženska mora biti mati, mati potrebuje otroka, otrok potrebuje mater.

Materinstvo, tako kakor gospodinjstvo, ženske izenačuje. Od njih pričakujejo, da jim bosta rojevanje otrok in skrb zanje največji možni zadovoljstvi v življenju; zato je materinstvo postalo glavni življenjski cilj. (Oakley, 2000:218) Tako se obuja mit »tople, tradicionalne družine«, pri čemer to za ženske pomeni vrnitev k trem K: Kinder, Kueche, Kirche (otroci, kuhinja, cerkev) s to razliko, da se tretji K lahko razume tudi kot »zavedna državljanka«. (Štular, 1999:73) Poleg mita o delitvi dela po spolu je mit o materinstvu glavni vir zatiranja žensk. Oba mita krepija domestikacijo žensk: njihovo nenehno identificiranje s svetom doma. (Oakley, 2000:236)

1.1.4 Pomen socializacije deklic in dečkov za različne »družbene« vloge

Ženske in moški pridobivajo v otroštvu različne izkušnje o sebi. Prek opazovanja in identifikacije z materjo razvijejo deklice močan občutek za potrebe drugih ljudi. Kmalu se naučijo, da je pogoj za to, da so ljubljene, skrb za druge in emocionalna razpoložljivost.

Nasprotno doživijo dečki takrat, ko se vidijo drugačni od matere, tudi potrebo, da so drugačni od tega, kar se od mater pričakuje. (Zaviršek, 1994:21)

Družina je tisto prvo okolje, v katerem se otrok razvija v družbeno bitje, dobiva prve napotke in se uči pravil vedenja. Med kulturne obrazce, ki si jih otrok pridobi v svoji najnežnejši mladosti, sodijo tudi odnosi med spoloma. Prvi vzor so odnosi med materjo in očetom. Če ti odnosi temeljijo na medsebojnem spoštovanju, če otrok vidi, da si starši med seboj pomagajo in si pravično delijo delo, je tudi bolj verjetno, da bo odrasel sam enako ravnal. (Boh, 1986:73)

Otroci razvijajo svojo domišljijo in svoje intelektualne sposobnosti v stiku s svojim najbolj neposrednim okoljem. V tem okolju, pa najsi bo to družina, vrtec, šola ali svet knjige, spoznajo, da morajo biti dečki hrabri, ustvarjalni in prodorni, od deklic pa pričakujemo, da bodo opravljale nezanimiva rutinska dela, da bodo ljubeznive, potrpežljive in se »žrtvovale« za svojo družino. Zato je prav možno, da bodo imeli v današnjih življenjskih razmerah oboji - deklice in dečki - težave pri identifikaciji s svojimi bodočimi vlogami.

Toga delitev v ženske in moške vloge ne prizadene samo deklic, marveč omejuje tudi dečke. Na eni strani jim nalagamo velike odgovornosti, na drugi pa jim jemljemo »pravico« do izražanja njihovih čustev. Prav gotovo bi moški in ženski stereotipi hitreje bledeli, ko bi tudi pri dečkih in moških nagrajevali nežnost in uslužnost, pri deklicah in ženskah pa njihove intelektualne dosežke.

Ameriški psiholog Slater pa je dokazal, da stereotipno opredeljevanje moških in ženskih vlog zavira, ne pa pospešuje otrokovo identifikacijo s svojimi sedanjimi in bodočimi vlogami. Čim bolj poenotene in enakovredne so vloge obeh staršev, se pravi, čim manj se njune vloge razlikujejo, tem bolj nemoten bo otrokov razvoj in tem lažje se bo identificiral s svojimi starši ali staršem istega spola. (Boh, 1986:76)

1.1.5 Vpliv cerkve na delitev dela žensk in moških

V cerkvenem nauku ima biološki spol odločujoč pomen, še več, vloge in lastnosti naj bi bile biološko determinirane. Potemtakem se moški veliko bolj razlikujejo od vseh žensk, kakor se razlikujejo od katerega koli moškega. Gre torej za ujetost katoliške cerkve v biologizem, ki

uči, kolikšna in kako usodna je razlika med moškim in ženskim spolom. Posledici takšnih pojmovanj sta dualistični pogled na svet, znotraj katerega so vloge med spoloma z božjim načrtom točno določene, od naravne »položene v srce« vsake in vsakogar, ter hierarhično vrednotenje vlog moških in žensk.

Janez Pavel 2 pravi, da sta oba spola poklicana k sodelovanju v skladu z »vlogama, ki jima pripadata«. Tudi Katekizem katoliške cerkve navaja argumente, ki bodo še dolgo vplivali na položaj ženske v cerkveni instituciji. V njem med drugim piše, da je »Gospod Jezus izbral moške, da je izoblikoval zbor dvanajstih apostolov in apostoli so delali isto, ko so izbirali sodelavce... Cerkev priznava, da jo ta izbira Gospoda samega obvezuje. Zato posvečenje žensk ni mogoče«. (Kozinc, 1996:4)

Gosar poudarja: »Samo po sebi se razume, da tej zahtevi z našega, krščanskega svetovno nazorskega vidika načelno ni mogoče niti najmanj oporekati. Zakaj oba, moški in ženska, sta ustvarjena po božji podobi, oba imata neumrjočo dušo, ki naj bi dosegla svoj pravi, končni cilj pri Bogu. V tem najvažnejšem pogledu ni med moškim in žensko nikakršne, niti najmanjše razlike«. Vendar je spet »narava« tista, ki preprečuje, da bi se v resničnih vsakdanjih ženskih odnosih ta enakost pred Bogom tudi uresničevala. »Nasprotno, med moškim in žensko je toliko telesnih in duhovnih razlik, da bi bilo prav smešno, ako bi jih hoteli tajiti in omalovaževati... Zakaj prav radi tega, ker moški in ženska nista enaka, temveč se v mnogoterih pogledih vidno razlikujeta, sta tako rekoč po naravi poklicana in določena za različne socialne naloge in funkcije, ravno zaradi tega sta zmožna vzajemno služiti skupnim, občestvenim ciljem družine, občine, naroda, države, cerkve itd.« (Gosar:1990, povzeto po: Jogan, 1990:169)

Po Gosarju je izredno pomembna vloga ženske kot gospodinje, kajti »vsak človek ve, kaj pomeni tudi najbolj skromno domače ognjišče, kjer se povsod pozna in čuti skrbna in ljubeča roka žene gospodinje«. Dobro gospodinjstvo je izenačeno z dobro ženo, gospodinjo. Še pomembnejše kot gospodinjstvo pa je materinstvo, ki je »vobče najpomembnejša socialna funkcija žene«. Ker pa materinstvo ne pomeni le rojevanja, temveč tudi nego in vzgojo otrok, je Gosarjev sklep potem zelo jasen:« Ako pa hoče žena vse te svoje naloge zares dobro izpolniti, se jim mora popolnoma posvetiti... Neizogibna posledica vsega tega pa je, da je žena že kot gospodinja, še veliko bolj pa kot mati, gospodarsko odvisna od svojega moža.« (Gosar:1990, povzeto po: Jogan,1990:169)

1.1.6 Podoba ženske in moškega v medijih

Množični mediji so postali del življenja sodobnega človeka. Prežemajo naš vsakdan od poslušanja jutranjih radijskih poročil na poti v službo, prek prebiranja časopisov ali revij, vse do večerne sprostitve ob televizijskih zaslonih. Mediji so postali pomembni vir informacij o dogajanju okoli nas. Njihov vpliv sega na področja oblikovanja naših potrošniških in političnih usmeritev in še globlje, na oblikovanje naših osebnih vrednot in stališč. Skupaj z drugimi dejavniki socializacije oblikujejo človekovo osebnost. Vloga in položaj spolov kot pomembna elementa družbene strukture sta seveda predmet medijske obravnave, saj ju medijske vsebine nenazadnje ustvarjajo, in na zaslonih ali v člankih nastopajo ljudje – tako ženske kot moški.

Mediji hote ali nehote ustvarjajo določeno podobo o ženskah in moških. Več desetletij trajajoče raziskave v različnih delih sveta so pokazale, da ima ta podoba določene skupne lastnosti: ženske so številčno dramatično redkeje obravnavane kot moški, oba spola sta prikazana v izrazito stereotipnih vlogah, ženskim temam pa je namenjeno izjemno malo prostora. Da imajo mediji dejansko pomembno vlogo, priča podatek, da v Sloveniji v povprečju poslušamo radio več kot štiri ure na dan, da gledamo televizijo več kot tri ure dnevno in da za prebiranje časopisa porabimo dnevno pol ure. (Verša, 1996:6)

Kot pomemben dejavnik socializacije mediji prispevajo svoj delež pri oblikovanju stališč nasploh in tudi stališč o položaju in vlogah spolov. Stališča so pozitivna ali negativna reakcija na osebe, objekte ali situacije, s katerimi se srečujemo. Stereotipi, ki so povezani s spolnimi vlogami, so togi in zelo globoko zasidrani v sistemu družbenih vrednot. Stereotipna pojmovanja družbenih vlog ženske in moškega se v slovenskem prostoru kažejo kot tradicionalna, patriarhalna delitev spolnih vlog. (Verša, 1996:10)

Črta, ki deli ženske vloge od moških, je črta, ki razmejuje zasebno sfero od javne. Zasebna sfera (družinsko življenje, prijateljske in sorodstvene zveze, vzgoja otrok, nakupovanje, kuhanje, čiščenje, prosti čas) se je vedno pojmovala kot področje porabe in ženske imajo v njem glavno vlogo kot porabnice. Javna sfera (gospodarstvo, politika, kultura, znanost) pa je razumljena kot področje proizvodnje, na katerem imajo vodilno vlogo moški. Takšna delitev omogoča neenako razdelitev družbenega bogastva med ženske in moške. Ženske, ki s svojim delom doma prispevajo k večanju nacionalnega dohodka, od njega nimajo ustrezne materialne

koristi. Zato vzdržuje prikazovanje povezanosti žensk s privatno (neplačano in necenjeno) sfero njeno materialno odvisnost in podrejen položaj v družbi. (Verša, 1992: 160)

Množična občila ustvarjajo in ohranjajo enostransko podobo žensk v družbi (Jogan, 1995:16); raziskave kažejo, da je stanje izredno slabo, saj se na različnih ravneh množičnega komuniciranja reproducira neenakost po spolu. Tu bi bilo treba veliko spremeniti. Od notranje strukture delujočih v medijih, do tega, da bi se na različne načine razširjala predvsem realna podoba mnogostranskega in odgovornega dela v zvezi z »narejanjem« ljudi. Zakaj to posebej poudarjam? Ker kar precejšnji del tiska, pa tudi drugih (elektronskih) medijev, stalno širi enostranske podobe, ki so veliko bližje romantičnim predstavam o lahkotnosti kot pa večinoma nelahkotnosti resničnosti. Tako se ustvarja podoba, kako da je, denimo, ukvarjanje z gospodinjstvom in s podobnimi dejavnostmi celo neke vrste rekreacija ali sreča, ki je doletela gospodinje.

1. 2. DELITEV DELA IN SKRB ZA OTROKE V KMEČKEM GOSPODINJSTVU

1.2.1 Delitev dela v kmečkem gospodinjstvu

Današnje pojmovanje tradicionalnega kmečkega dela, ki se je vse do vpeljave sodobne kmetijske mehanizacije ročno opravljalo ves dan ter so se vanj polno vključevali vsi družinski člani in najeta delovna sila, je zgodovinsko pogojeno. Oblikovalo se je šele v 2. polovici 18. in v 1. polovici 19. stoletja zaradi agrarnega prevrata, ki je uvedel neprekinjeno poljedelsko kolobarjenje, nove krmne in druge poljščine ter hlevsko živinorejo. Vse to je zahtevalo še enkrat več dela kot v obdobju pred tem, saj se niso spremenili niti delovni pripomočki niti število delovne sile. Uvedli so nov delovni ritem in naglico, v delo pa so začeli vključevati tudi otroke in jim tako privzgojili nov model kmečke delovne morale, ki je temeljila na pridnosti. Pred tem je beseda priden namreč pomenila koristen, dober. (Destovnik, 2002:19)

Praviloma je moral na čelu kmečkega gospodarstva stati poročen kmečki par. To je ne nazadnje moč razložiti iz jasno izražene delitve dela po spolu, ki je vladala na poljedelsko in živinorejsko usmerjenih kmetijah.

O delitvi dela med moškim in žensko lahko v splošnem rečemo, da so bila moškim prej dodeljena opravila, ki so bila povezana z njihovo oddaljitvijo od hiše, z večjim tveganjem in večjo telesno močjo. Če močno poenostavimo, so bili njive, travniki, gozd in vprežne živali

predvsem delovno in nadzorno področje kmeta. Kmetica je bila nasprotno pristojna prvenstveno za kuho, mlado živino in svinje, za mlekarstvo, perutnino in vrt, kot tudi za okopavine (krompir), mak in lan. K temu je spadala še pridelava živil, krušna peka, predelava mleka v maslo in sir, konzerviranje mesa, sadja in zelja. Vsakodnevno kuhanje in pranje je znašalo v 18. in 19. stoletju le majhen del gospodinjskih opravkov. Šele v 20. stoletju se je delež časa, ki ga je srednjeevropska kmetica odmerjala kuhi, izrazito povečal. Ženske so bile vedno znova prisotne pri delu na travnikih in poljih: rahljale so grude za plugom, ruvale plevel, kosile svežo krmo, grabile seno in pomagale pri njegovem spravilu; tudi pri mlatvi – sicer edinem resnično »deljenem« delu v kmečkem gospodarstvu – so bile ženske pogosto soudeležene. Po drugi strani pa so v predelavi lana, kar je vedno veljalo za »žensko« delo, posebej naporno opravilo trenja lana vselej prevzemali moški. Toda v splošnem lahko rečemo, da so ženske prej vskočile pri za neko področje značilnih moških opravilih, kot pa so moški opravljali tipično ženska opravila. (Sieder, 1998:25)

Delitev dela med spoloma ima vzroke predvsem v številnih nosečnostih kmečkih žena, v obdobjih dojenja in nalogi, da čuvajo majhne otroke. Da pa delitve dela nikakor ne gre »mehanično« izpeljevati iz biološke razlike med spoloma in družbene ureditve nege malih otrok, je moč ugotoviti že iz tega, da so opravila, ki so veljala na nekem področju kot »tipično moško delo«, na kakem drugem področju običajno opravljale ženske. Sejanje in oranje – dvoje opravil, ki sta v srednji Evropi veljali za moško delo – so v nekaterih skandinavskih deželah opravljale ženske. (Sieder, 1998:28)

Delitev dela med možem in ženo sta očitno po eni strani določali merili bližine domu in družbene ureditve (nega majhnih otrok), po drugi strani pa gospodarski pomen nekega delovnega opravila in – ne nazadnje – razmerje moči med moškim in žensko. (Sieder, 1998:28)

Gospodinjstvo je izmed vseh poklicev najobsežnejše. Gospodinja bi naj znala kuhati, dom urejevati, prav ravnati z obleko, perilom, snažiti, prati, šivati, postreči domačim bolnikom itd. Vsako izmed navedenih opravil je samostojen poklic, ki zahteva celega človeka. Kmečko gospodinjstvo pa je še vse bolj obsežno. Tukaj meje med gospodinjstvom in gospodarstvom sploh ni mogoče strogo začrtati. Na kmetih je delo gospodinje in gospodarja skupno, zato ni urejenega gospodinjstva brez dobrega gospodarstva. Če med gospodinjjo in gospodarjem na kmetiji ni povezave in sodelovanja, se to na obeh straneh kaj kmalu pozna. Zato mora kmečka

gospodinja veliko več znati kakor gospodinja drugih stanov. Poleg že navedenega ji je potrebno znanje vrtnarstva, sadjarstva, reje živine, zlasti prašičev, in perutnine. Kmetica mora vedeti, kako bo polje pognojeno, s čim bo zasajeno, kako bo obdelano, kako bodo spravljene pridelke; kaj bo od pridelkov ostalo za dom, koliko bo za seme in kaj bo za prodajo. Vedeti mora, kako uspevajo travniki, koliko pridelka sme pričakovati iz vinogradov in koliko iz sadovnjakov. Vsakdanja skrb, ali bo za družino dovolj kruha, dovolj denarja za obvezne dajatve, za tekoče izdatke hiše in družine, je delež vsake gospodinje. (Puntar, 1953:4)

Preživetje družine v času kmečkega načina gospodarjenja je bilo najbolj odvisno od spretnosti in strategij posameznih žensk, da so znale zniževati tiste stroške, ki so bili nujni zaradi reprodukcije v najširšem pomenu besede. V času, ko je bil denar v družinski ekonomiji nekaj bolj ali manj neobičajnega, je bilo treba s čim manj stroški poskrbeti za potrebe posameznih družinskih članov v zvezi s prehrano, obleko, bivanjem, zdravjem, šolanjem. O tem nam govorijo vse pripovedi o različnih strategijah in načinih varčevanja, ki jih je – v primerjavi z zaslužkom moža – seveda nemogoče ovrednotiti z denarjem. Sem spadajo vsa drobna ter na neki način neopazna, nepriznana in samoumevna dela, ki so jih vedno in povsod opravljale izključno ženske vseh starosti, so pa, če niso bila ali pa če so bila slabo opravljena, globoko zarezala v samo preživetje kmečke družine. Prav na teh neopaznih delih temelji rek, da so »ženske podpirale tri hišne vogale«. (Destovnik, 2002:58)

1.2.2 Skrb za otroke in za starejše v kmečkih družinah

Dela, ki so spadala na področje širše reprodukcije, to pomeni skrb za prehrano, obleko ter zdravje otrok in drugih družinskih članov, so opravljale izključno ženske, ki so k opravljanju teh del že zgodaj vključevale tudi svoje hčerke. Nekdanjega gospodinjskega dela v ožjem pomenu besede, kot so ga razumele in opravljale ženske, ki so hkrati kmetovale in gospodinje, ne moremo primerjati z delom današnje gospodinje. Sam način bivanja, ki ni bil strogo ločen od zunanjega okolja, in materiali, uporabljeni v kmečkem bivalnem okolju, predvsem pa skromna in le najnujnejša notranja oprema so narekovali drugačen higienski pristop. Največ pozornosti so higieni notranjih in zunanjih prostorov posvečale pred vsakim dnevom, ki je bil posvečen cerkvenemu praznovanju. (Destovnik, 2002:59-60)

Kmečke matere 18. in 19. stoletja naj bi bile do svojih otrok veliko bolj ravnodušne in brezčutne. To naj bi bilo mogoče sklepati iz visoke umrljivosti dojenčkov tega časa.

Vzgoja otrok je potekala kot integralni sestavni del vseh delovnih in življenjskih procesov znotraj gospodinjstva. Kadar je morala mati delati, je odložila dojenčka v kuhinjo ali ob rob njive. Tu so dojenčka pogosto dolgo puščali samega. Dojenčki in majhni otroci so bili dostikrat prepuščeni v varstvo tudi svojim starejšim bratom in sestrām. Ko so otroci odrasčali, so jih starši in drugi odrasli pogosto obravnavali z nenavadno strogostjo, zlasti takrat, kadar je bilo treba otroka priganjati k delu. Približno od četrtega leta starosti naprej so nalagali otroku opravila, ki so se zdela primerna njegovim telesnim zmožnostim. Čim večja je bila kmetija, tem bolj diferencirana je bila delitev dela po starosti in po spolu. Dostikrat pa se je delo dečkov in deklic začelo razlikovati šele po določeni starosti. (Sieder, 1998:25-39)

Način zagotavljanja preživetja ostarelih članov družbe, ki si tega ne morejo več zagotoviti z lastnim delom, je bil in je še vedno odvisen od vsakokratnih družbeno-ekonomskih pogojev. V času kmečkega načina gospodarjenja kot družinsko organizirane ekonomije, ki je proizvajala za lastne potrebe in ni temeljila na denarnem gospodarstvu ter je bila hkrati družinska in ekonomska samooskrbna enota, je bila družina edini prostor, kjer je bilo možno poskrbeti tudi za preživetje vseh svojih za delo nesposobnih družinskih članov (Destovnik, 2002:91). Skupno bivanje več generacij v času kmečkega načina gospodarjenja je bila preprosto ekonomska nuja, saj ljudje niso imeli na razpolago drugih možnosti za preživetje (Destovnik, 2002:92).

Moški so zasedli zunanji prostor, v katerem se je odvijala produkcija, prostor za ženske pa se je omejil na področje zasebnega. Prevzele so področje reprodukcije, ki se ne omejuje le na skrb za rojevanje potomstva, to je na nosečnost, rojstvo in dojenje, temveč se samoumevno razume kot skrb za vse družinske člane. (Destovnik, 2002:10)

1.3. SKRBBSTVENO DELO

Čeprav narava skrbstvenega dela v sferi javnosti ni odločilno drugačna od skrbstvenega dela v sferi gospodinjstva, je njuna ključna razlika v tem, da je prvo plačano in drugo ni. To pa jima daje dva povsem drugačna statusa, ki le plačano skrb legitimira kot delo. Skrbstveno delo torej ne prinaša niti profita niti samostojnosti. Tradicionalno razumevanje pojmov, kot so skrb, varstvo, skrbstvo, je vedno predpostavljalo dihotomijo med nekom, ki je neodvisen, in nekom, ki je v položaju odvisnosti. Biti odvisen je pomenilo stanje neavtonomnosti in nemoči. Pojem skrb se je povezoval s pojmi, ki so bili povezani z materinstvom in

negovanjem in so bili v paleti drugih profitnih dejavnosti in poklicev simbolno blizu pojmom z negativno konotacijo. (Zaviršek, 1994:33)

Perspektiva etika skrbi omogoča prestop čez prevladujoč (politični) model razmišljanja, ki skrb locira v zasebnost, jo definira kot neplačano, družbeno nepomembno in predvsem žensko delo. S te perspektive je možno spodbijati takšno tradicionalno, redukcionistično razumevanje skrbi, prisotno v današnjih politikah. Perspektiva etike skrbi premešča skrb v javno sfero tam, kjer do sedaj ni bila prisotna, in jo spremeni v politično relevantno temo, še posebej tako, da jo poveže s konceptom državljanstva. Dejanski atributi skrbi so danes v družinskih in socialnih politikah pogosto zaviti v ideološke predpostavke o družini, spolni delitvi dela, materinstvu in otrocih. (Švab, 2003:111)

Vprašanje skrbi je povezano z razumevanjem skrbi kot dela in z razumevanjem skrbi kot kulturnega koncepta, v katerem je skrbstveno delo pojmovano kot temeljni del ženske identitete in aktivnosti. Ker današnjo podobo sveta še vedno prežemata predstavi o dveh naravah, o moških in ženskah, katerih vloge se v družbi razlikujejo, je tudi pojem skrbi povezan predvsem s predstavami o tem, kaj je delo žensk in kaj je njihova socialna vloga. (Zaviršek, 1994:30)

1.3.1 Etika skrbi

Etika skrbi je prijem v moralni in politični teoriji, ki vidi skrb kot pomembno razsežnost vsakdanjega življenja in zagovarja misel, da bi jo morali resno upoštevati. Skrbi ne v praktičnih ne v moralnih razsežnostih ne moremo omejiti na zasebno sfero, čeprav se to še vedno dogaja, temveč jo moramo nedvomno razumeti politično. Prakse skrbi v veliki meri določajo javni predpisi, zlasti na področju socialne in družinske pa tudi zdravstvene politike in na področju dela.

Skrb se premešča z žensk na moške. Od sedemdesetih let 20. stoletja naprej ženske vse bolj premeščajo svoje dejavnosti v javno sfero. Moški več kakor prej prispevajo k vsakdanji skrbi za otroke, partnerje in člane družine, čeprav je ta proces veliko počasnejši kot premeščanje dejavnosti žensk v javno sfero. (Sevenhuijsen, 2003:15) Skrb je trajen družbeni proces, ki je sestavljen iz štirih faz ali razsežnosti:

- Skrbeti za – pomeni prepoznati potrebo po skrbi. Temu ustreza vrednota pozornosti. Bistveni za dobro skrb sta zmožnost in pripravljenost, da smo dovzetni za potrebe in situacije drugih.
- Poskrbeti za – pomeni, da ustrezno ukrepamo v konkretni situaciji - se pravi, smo pripravljeni in sposobni prevzeti odgovornost in »nekaj« narediti, se odzvati, če vidimo, da je to potrebno.
- Dajati skrb – pomeni udejanjati skrb, s čimer zadovoljimo konkretne potrebe po skrbi. Pri tem izhajamo iz tega, da smo ljudje kompetentni in da imamo vire za to, da dajemo skrb, kakršna je potrebna v dani situaciji.
- Biti deležen skrbi – se nanaša na interakcijo med tistim, ki daje skrb, in tistim, ki je deležen skrbi: da bi proces skrbi uspel, je pomembno, da obstaja prostor za odzivnost oziroma za vzajemno občutljivost za stališča drugega.

Te štiri vrednote – pozornost, odgovornost, kompetentnost in odzivnost – sestavljajo jedro etike skrbi kot moralne orientacije in s tem skrbi kot družbene prakse. Tak pogled pokaže, da ima skrb pomembno vlogo v različnih družbenih sferah in je protiutež še zmerom močnim težnjam po romantizaciji in privatizaciji skrbi, povezane s simboli in normami ženskosti. (Sevenhuijsen, 2003:20)

1.3.2 Družinsko delo

Družinsko delo je vse neplačano (žensko) delo v družinski sferi, medtem ko je gospodinjsko delo tisti del družinskega ali domačega dela, ki zagotavlja materialno preživetje in obnavljanje delovne sile. (Oakley, 2000:285)

Zanimiv je koncept družinskega dela, o katerem je v osemdesetih letih pisala M. Bionchi. Avtorica družinsko delo deli na gospodinjsko delo, potrošno delo in odnosno delo.

- Gospodinjsko delo – sestavljajo repetitivna vzdrževalna dela: čiščenje, pripravljanje obleke, hrane, stanovanja ipd., ki so manj racionalizirana in manj tehnologizirana, kakor bi spričo splošnega tehnološkega razvoja lahko bila.
- Potrošno delo – zajema organizacijo potrošnje, nakupov, transporta, sposobnost uporabe servisov in storitev, komunikacije z institucijami, ki sodelujejo v upravljanju vsakdanjega življenja. V nasprotju z vsakdanjimi predstavami o potrošnji kot »užitku« je za veliko večino žensk potrošnja predvsem delo in vednost, kako družinske resurse

in predvsem dohodek na najbolj učinkovit način preoblikovati v zadovoljne potrebe družinskih članov.

- Odnosno delo – hkrati s čiščenjem, pripravljanjem hrane, potrošnjo ipd. predvsem ženske opravljajo odnosno delo. To je negovanje bolnih, skrb za stare, blaženje frustracij iz šol in služb, ustvarjanje prijetnega počutja. (Oakley, 2000: 285-286)

Družinsko delo razumemo v najširšem pomenu kot vrsto dejavnosti, potrebnih za vsakdanje funkcioniranje družine oziroma njenih članov/ic: gospodinjska dela, skrb za otroke, finančnoadministrativna dela, tehnična (p)opravila, sorodstvena dela, odnosna dela. Vendar pa pri skrbi ne gre le za to, da opravimo določeno delo skrbi, temveč gre tudi za (spolno) identiteto. »To, da od nas pričakujejo, da bomo opravljali določene vrste dejavnosti, pomeni, da razvijemo določeno spolno determinirano identiteto. To, da razvijemo določeno spolno determinirano identiteto, pomeni, da pričakujemo, da bomo opravljali določene vrste nalog in da bomo to opravljali prostovoljno in samoumevno. Skrbstvene naloge in čustveno delo niso zgolj kateri koli niz nalog, temveč niz nalog, ki je bistven za vzpostavljanje spolne identitete in spolne razlike«. Vendar pa to ne pomeni, da dejavnost skrbi izvajajo samo ženske. »Pomeni to, da spolno zaznamovana pojmovanja oblikujejo pomen, ki ga pripisujemo vključevanju moških v te naloge, ter vrsto in količino podpore, ki jo dobijo od drugih, da bi izpolnili te dolžnosti«. Na številnih nivojih družbenega življenja še vedno prevladuje favoriziranje nuklearnega družinskega modela, v katerem je skrb skozi družinsko delo in skupaj z njim samoumevno dodeljena ženskam in naturalizirana s povezavo z reprodukcijo – nosečnostjo, rojevanjem in skrbjo za otroke. (Švab, 2003:1114)

1.3.3 Gospodinjsko delo

Gospodinjsko delo je, za razliko od drugih vrst dela, umeščeno v domače okolje. Poleg tega je neplačano, družbeno manj vrednoteno in predvsem delo žensk. Med gospodinjska opravila štejemo pranje, likanje, pomivanje posode, pripravljanje hrane, čiščenje, pospravljanje ipd. Glavna ugotovitev študije Oakleyeve (1974), povezane s hišnim delom, je prevladovanje ženskega nezadovoljstva nad le-tem.

Na podlagi Oakley in drugih virov povzemam naslednje značilnosti gospodinjskega dela:

- **Monotonost:** Gospodinjsko delo je kot neskončna rutina. Pogosto je primerjano s prav tako monotonim delom v tovarni za tekočim trakom. (Kanjuro, 1995:58)
- **Razdrobljenost del:** Delo je kot niz nepovezanih nalog, od katerih nobena ne zahteva vse pozornosti tiste, ki jih opravlja. (Oakley, 2000:115) Zaradi monotonosti in razdrobljenosti dolge vrste opravil čez dan, nastopi občutek, da vedno nekaj delaš, pa imaš še toliko narediti.
- **Zasebnost:** Gospodinjsko delo je dejavnost, ki jo gospodinje opravljajo doma. Dom je delovno mesto in njegove meje so tudi meje družinskega življenja. Gospodinja nima priložnosti, da bi se povezala s svojimi sodelavkami ter se z njimi pogovorila o obliki in vsebini dela. Saj so prijatelji, sosedje, sorodniki za pogovor, vendar mora biti delo samo opravljeno v individualnem domu. »Ker nikogar ne poznaš, dobiš občutek, da boš čisto ob pamet, če ne boš šla ven in se s kom pogovorila«. (Oakley, 2000:117)
- **Avtonomija:** Večina žensk se strinja, da je pri gospodinjenju »najlepše« to, da si sam svoj gospod, da ti ni treba hoditi na delo in da imaš na voljo ves svoj čas. Ni nekih splošnih pravil, kaj, kako in kdaj naj gospodinja dela, z izjemo priprave obrokov, pranja, pospravljanja stanovanja.
Po drugi strani pa se zdi avtonomija gospodinjske vloge bolj navidezna kot resnična. Biti sam svoj gospod pomeni, da moraš nadzorovati svoje delo, paziti moraš, da gospodinjsko delo opraviš. (Oakley, 2000:107)
- **Nizki status gospodinjske vloge:** Gospodinjsko delo ni formalno, plačano delo, zato je necenjeno tako z vidika družbe kot družine same. Nizek socialni status in nepomembnost hišnega dela je povezana s frazo »samo gospodinja«, kar spravlja mnoge ženske v slabo voljo. »...Vprašajo te: »Kaj ste?« In odgovoriš: »Imam majhnega otroka...sem mati in žena.« Odvrnejo: »Oh, samo gospodinja.« Samo gospodinja! Najtežje delo na svetu. Ta opredelitev zajema vse...«, pravi ena izmed gospodinj. (Oakley, 2000:115)
Status gospodinje je pogosto definiran s statusom moža, saj ima nezaposlena soproga bogatega obrtnika bistveno drugačen družbeni status kot nezaposlena soproga tovarniškega delavca. (Mrčela, 1996:41)
- **Delovne ure so med najdaljšimi v družbi:** Količina časa namenjenega za gospodinjsko delo se nič ne zmanjšuje, čeprav je na voljo vedno več gospodinjskih aparatov in čeprav ima ženska vedno več možnosti uveljavitve tudi izven doma. Presenetljivo je tudi, da število otrok ne vpliva na količino časa, ki ga ženske porabijo za gospodinjstvo. Veliko gospodinj se pritožuje:

»Najslabše je, da nikoli ne končaš. Vedno grem v posteljo z mislijo, da bi lahko še kaj naredila...«(Oakley, 1974:95)

»...ves čas nekaj počnem. Ko pa on konča z delom, pač konča...Ob nedeljah lahko poležava do dvanajstih, nato vstane, se obleče in odide na pijačo, moje delo pa ni nikoli končano« (Oakley, 2000:114)

- **Neplačanost/nenagrajenost:** Gospodinja za svoje delo ne dobi nobenega plačila ali nagrade. Kot kažejo raziskave, moževi naklonjeni in hvaležni komentariji, prijaznost, pomirljive besede ter osebno zanimanje pomenijo podporo gospodinji, ne morejo pa nadomestiti denarnega priznanja (Oakley, 2000:239). Nagrada za gospodinjsko delo je v bistvu to, da je delo opravljeno.
- **Povezanost z vlogo matere in žene:** Vlogi matere in žene se v družbeni podobi ne razlikujeta od vloge gospodinje. Pričakuje se, da si bodo ženske prizadevale za popolnost v vseh treh vlogah. (Oakley, 2000:20)
- **Ne omogoča osebne rasti in napredovanja:** Gospodinja iz dela, ki ga opravlja, ničesar ne izve o sebi. Občutek, da je nekaj dosegla, je le bežen, v delu samem le redkokdaj uživa (Oakley, 2000:238)
- **Izkušnje, povezane z delom zunaj doma, vplivajo na zadovoljstvo z delom doma:** Ženske, ki so v preteklosti zasedale visok poklicni položaj, so nezadovoljne z gospodinjsko vlogo. Njihovo delo doma je manj cenjeno, enolično, nimajo več toliko stikov z ljudmi kot prej. (Abram, 2005:28)

1.3.4 Materinstvo in gospodinjstvo

Na gospodinjstvu in materinstvu temeljita vsa ideologija in ekonomija podreditve. Kako resen je bil ta poklic za ženske, pričajo razne organizacije gospodinj, ki so imele lasten časopis ter številne knjige in izobraževalne tečaje, celo šole, ki so jih ustanavljali zato, da bi ženske gospodinjstvo opravljale čim bolj vestno. Vsa organizacija je temeljila na prepričanju, da lahko le vestna gospodinja doma obdrži svojega moža. Brez tega je njun zakon vnaprej izgubljen in za njegov razpad je krivo izključno pomanjkanje gospodinjskih spretnosti žene. (Leskošek, 2002:222)

Že zgodaj v 20. stoletju je industrija v družinsko gospodinjski zasebnosti odkrila zelo pomembno komercialno nišo in z agresivnim oglaševanjem uveljavila ideologijo brezmadežno čistega in urejenega gospodinjstva, v katerem se morajo kopičiti nešteti

gospodinjski stroji in pripomočki, če naj tako tudi ostane. Povečanje obsega gospodinjskega in družinskega dela pa ne povzročajo le stare ideologije v novih preoblekah višjih higienskih, prehranjevalnih, estetskih, vzgojnih, izobraževalnih in drugih standardov, ampak tudi novodobne ozaveščene manire, ki smo jih spotoma sprejeli. Podoba junakinje našega časa je zato podoba ženske, ki je zaposlena, ki gospodinji, materinji, skrbi za bolne in stare, pazi na zdravo prehrano, je informirana, izobražena in zabavna, reciklira embalažo in vestno ločuje odpadke. Včasih je tudi lepega videza – in zaradi vsega tega jo imamo še naprej radi. (Rener, 2000:298)

Najstarejši, najpogostejši in najzahtevnejši izmed vseh poklicev je gospodinjski poklic. Novi časi prihajajo z novimi zahtevami. Zaradi vsakovrstnih strojev, ki se uporabljajo v gospodinjstvu, mora gospodinja marsikaj vedeti o elektriki in o tehniki. Priprava hrane terja nekaj znanja iz biologije (vede o pogojih in naravi življenja) in kemije (nauk o sestavi snovi). Sodobna gospodinja mora upoštevati zdravstveno stanje svojih ljudi, različnost zaposlenosti in starostno dobo družinskih članov. V družinah, kjer so otroci, stari ljudje in bolniki, mora žena (ki je navadno gospodinja) poznati osnovne pojme vzgojeslovja, vzrok in potek raznih bolezni in pravila bolniške strežbe. Pojem gospodinjstva bo vedno širi. Zahteve bodo na tem področju vedno večje. (Puntar, 1953:3)

1.3.5 Kaj je gospodinja

Vloga gospodinje je družinska vloga: je ženska vloga. A je tudi delovna vloga.

Gospodinja je ženska, ki vodi svoje gospodinjstvo; je gospodarica družine; gospodarjeva žena. Značilnosti vloge gospodinje v moderni industrijski družbi so (Oakley, 2000:11):

- 1.) da je ta vloga dodeljena izključno ženskam, ne pa odraslim osebam obeh spolov;
- 2.) povezana je z ekonomsko odvisnostjo, to je z odvisno vlogo ženske v modernem zakonu;
- 3.) ima status ne-dela – se potemtakem razlikuje od »pravega«, to je ekonomsko produktivnega dela;
- 4.) je primarna vloga ženske, se pravi, da ima prioriteto pred vsemi drugimi vlogami.

Moški ne more biti gospodinja. Moški, ki pravi, da je gospodinja, je anomalija. Njegova trditev je na dejstveni ravni morebiti resnična: nemara res opravlja gospodinjska dela in tudi

sprejema odgovornost zanje. Na neki drugi ravni pa njegova trditev zveni nesmiselno ali popačeno. Postavlja se po robu družbenim navadam naše kulture.

Vloga gospodinje, ki jo opravlja ženska, potemtakem ni naključna. Seveda se lahko zgodi, da je ženska gospodinja in hkrati neporočena. A večina gospodinj je poročenih in dodelitev vloge gospodinje v zakonu ženski je družbeno strukturirana. Zakon ni zgolj osebno partnerstvo, temveč »institucija, sestavljena iz družbeno sprejemljive zveze dveh posameznikov, ki imata vlogo moža in žene. (Oakley, 2000:12)

Gospodinjsko delo je manjvredno delo. Nekaj te manjvrednosti gospodinjskega dela izvira iz manjvrednega položaja tistih, ki ga opravljajo - žensk. (Oakley, 2000:15) Gospodinjsko delo je očitno glavna zaposlitev današnje ženske. Zaposlitev sama pa ne spremeni tega, da mora biti ženska tudi gospodinja. Ker družba gospodinjskega dela (in žensk) ne ceni, je s tem delno odgovorna za podcenjevanje in omalovaževanje vsega tistega časa, ki ga ženske zanj porabijo. Vloga gospodinje pa ima še druge značilnosti, ki zmanjšuje njeno vrednost. Gospodinjsko delo se od večine drugega dela razlikuje v treh bistvenih točkah: je zasebno, samodoločujoče, njegovo podobo pa zamegljuje še to, da je vključeno v celoten kompleks hišnih vlog, ki temeljijo na družini in določajo položaj ženske pa tudi položaj gospodinje. Gospodinjsko delo je dejavnost, ki jo gospodinje opravljajo doma. Dom je delovno mesto in njegove meje so tudi meje družinskega življenja. (Oakley, 2000:17-18)

Ženske lahko napravijo tri korake k svoji osvoboditvi izpod prisilne domestikacije:

- 1.) Odločilno lahko zavrnejo vsakršen poskus, da bi jih še naprej potiskali v stereotip gospodinje. »Gospodinja« je zgolj politična nalepka, stenografski simbol za nenehno sužnost žensk v svetu domačega dela, kar ustreza družbi, ki se osredotoča na moške – enobesedna referenca za tiste mite o mestu ženske, po katerih je njena navzočnost doma naravna in splošno potrebna. Tukaj je treba odločilne boje bojevati na ravni birokratskih procesov, pa tudi na ravni osebnih odnosov. Ženska – gospodinja je zatirana natanko toliko, kolikšna je moč moža – negospodinjca, da se upira »dejanski« (ne zgolj načelni) spremembi.
- 2.) Drugi korak, ki ga lahko napravijo ženske, lahko napravijo le zato, ker kot vzgojiteljice otrok utegnejo spodbuditi spremembe. Svoje hčerke lahko učijo, kako naj ne bodo gospodinje (in sinove, kako naj gospodinjijo). Pomembno se je naučiti le, kako opraviti najnujnejše gospodinjsko delo v najkrajšem možnem času.

- 3.) In naposled: ženske se morajo spremeniti zdaj. Ženske morajo premagati merila, ki jih je postavilo njegovo kondicioniranje: merila, po katerih je vse, kar doma ne dosega popolnosti, hudodelstvo zoper njihovo naravo. Ker pa nimajo nobene prirojene narave, je to hudodelstvo le plod njihove domišljije. Treba je uničiti samo njihovo kondicioniranje, saj merila in načini opravljanja gospodinjskega dela peljejo nazaj v nezavedno. Preden bo mogoče izbojevati bitko, morajo postati zavestni. (Oakley, 2000:256-258)

1.3.6 Skrb za otroke

Vključenost obeh staršev v vzgojo, nego in skrb za otroke je pomembna tako zaradi enakih možnosti in enake obravnave obeh staršev pri zaposlovanju (in drugje) kot zaradi koristi za osebni razvoj otroka.

Razdelitev skrbi za otroke je postala ena izmed osrednjih vidikov pogajanj med očetom in materjo. Vsekakor se jasna razmejitev na vzgojnih področjih moške in ženske odgovornosti burno spreminja, tako kot se spreminja vloga moškega kot hranilca družine.

S tem, ko več moških prevzema odgovornost za družinsko delo, se spreminja tudi naše stališče o tem, kakšno vedenje je primerno za moškega in kakšno za žensko. »Moškim je bilo včasih nerodno, če so v javnosti vozili otroški voziček, danes pa razkazujejo »kengurujčke«, kot da so statusni simbol. Tudi kuhanje in pomivanje posode počasi vse bolj spadata v obseg opravil, ki so primerna za moške. Še nekaj časa bo potrebno počakati, da bomo videli, če bodo tudi pranje perila, sesanje tal in pomivanje toaletnih prostorov prešli med opravila, ki si jih bosta partnerja razdelila. Dejstvo o tem, da moški prevzamejo nekaj več opravil iz okvira družinskega dela, nosi potencial za spremembo naše definicije, kaj pomeni biti moški. To dejstvo ne zagotavlja, da bodo odnosi med spoloma enakopravni, le vsebina, ki pripada spolu, se bo v tem procesu transformirala. (Zavrl, 1999:102)

Čeprav bodo (glede na trenutne trende) v prihodnosti številni očetje več svojega časa vložili v družinsko delo, pa vsi pari ne bodo napredovali v smeri enakosti med spoloma. In spremembe pri vpletenosti očetov v skrb za otroke in gospodinjska opravila bodo imele pogosto nasprotujoče si učinke. Nekateri pari bodo še naprej sledili konvencionalni razdelitvi dela med spoloma, medtem ko bodo drugi izbrali resnično zamenjavo vlog. Večina pa bo pristala nekje na sredini in zakonca bosta nekatera opravila razdelila med seboj, druga pa ločevala, pač v

skladu s konvencionalnimi pričakovanju. Nekatere družine bodo nasprotovale spremembam in jih ob vsaki priložnosti izpodbijale, druge jih bodo sprejele in odobravale, poskušale bodo družinsko delo pravično razdeliti. Lahko pa predvidevamo, da bo splošna smer spremembe potekala v smeri večje sprejemljivosti delitve družinskega dela med moškim in žensko. (Zavrl, 1999:103)

Otrok potrebuje tako mater kot očeta in mati in oče potrebujeta otroka. Oče potrebuje mater - ženo in ne samo mater svojega otroka. Materi je potreben oče - mož in ne samo oče - hranilec njunega otroka. Samo v takšni razporeditvi izmenično prevzetih nalog je dovolj prostora tako za očeta kot za mater, za moža in za ženo in končno tudi za otroka pri očetu in materi. (Brajša, 1987:83)

1.4. DELITEV DRUŽINSKEGA IN GOSPODINJSKEGA DELA V SLOVENIJI

»...Prva zjutraj vstane mama in pripravi zajtrk. Vsi hitimo. Mama in oče gresta v službo, sestra v vrtec, jaz v šolo. Ko pridemo popoldne domov, mama kuha in pospravlja, očka bere časopis, midva pa se igrava«. Tako je prvošolček opisal družinsko življenje.

Približno tako razmišlja velika večina naših staršev ne le pri nas, marveč tudi drugod po svetu. Otroci potrebujejo svobodo, ukvarjajo naj se z rečmi, ki bistrijo razum, urijo spretnosti in krepijo telo. Očetje so zaposleni s svojim poklicnim delom in prav je, da se še dodatno izobražujejo, saj drugače ne bodo mogli napredovati na delovnem mestu. Toda nekdo mora opraviti tisto dolgočasno, vendar za življenje nujno potrebno delo, ki ga, pogosto z neprikritim prezirom, uvrščamo v gospodinjsko delo. Kar navadili smo se, da to delo opravijo naše žene in mamice, ne da bi za to dobile nagrado ali vsaj priznanje.

Za gospodinjska dela, med katera štejemo kuhanje, pomivanje posode, pospravljanje in čiščenje, pranje in likanje ter vzdrževanje obleke in vsakdanje nakupe, porabijo zaposlene žene v industrijsko razvitih družbah povprečno 4 do 5 ur na dan, ne da bi k temu šteli tudi delo z otroki. Za gospodinjska dela porabijo moški bistveno manj časa, ki le v redkih primerih preseže ½ ure dnevno. Pa še ta čas porabijo po večini za tista domača dela, ki jih praviloma uvrščamo med »moška opravila«. To so vzdrževanje avtomobila in manjša popravila v hiši. (Boh, 1986:69-70)

Raziskovalci drugod po svetu ugotavljajo, da večino gospodinjskih del še vedno opravljajo ženske. Ta vzorec je zelo močno zasidran tudi v Sloveniji, kljub visoki stopnji polne zaposlenosti žensk. Še največja izenačenost pri delitvi dela med zakoncema / partnerjema je vidna pri skrbi za denarne zadeve, najmanj pa pri »neprijetnih« opravilih, kot so pranje perila, kuhanje in pomivanje posode. Tudi pri skrbi za otroka so moški še vedno premalo dejavni. Zato bi morale nujno slediti aktivnosti, ki bi pozitivno vplivale na spreminjanje vzorcev obnašanja moških, zlasti da bi bili bolj udeleženi pri skrbi za otroke in pri vsakodnevnih opravilih v gospodinjstvu. (Vojnovič, 1996:64)

V Sloveniji je odnos do delitev dela tradicionalen. Večina žensk in moških pripisuje družino in območje gospodinjstva ženski. Mlajše generacije so manj tradicionalne, vendar pa v tem pogledu generacijske razlike ne odražajo kakšnih večjih kulturnih sprememb. Čeprav si nekateri pari dokaj enakovredno delijo gospodinjska opravila preden imajo otroke, pa se kasneje, ko jih dobijo, večkrat usmerijo k bolj tradicionalni, po spolu ločeni razvrstitvi gospodinjskih opravil. Prihod otrok usmeri več družinskih opravil na žensko stran, medtem ko ostanejo moške zadolžitve pri prehodu v starševstvo bolj stabilne. (Zavrl, 1999:83-87)

Čeprav bodo (glede na trenutne trende) v prihodnosti številni očetje več svojega časa vložili v družinsko delo, pa vsi pari ne bodo napredovali v smeri enakosti med spoloma in spremembe pri vpletenosti očetov v skrb za otroke in gospodinjska opravila bodo imele pogosto nasprotujoče si učinke. Nekateri pari bodo še naprej sledili konvencionalni razdelitvi med spoloma, medtem ko bodo drugi izbrali resnično zamenjavo vlog. Večina pa bo pristala nekje na sredini in zakonca bosta nekatera opravila razdelila med seboj, druga pa ločevala, pač v skladu s konvencionalnimi pričakovanji. Nekatere družine bodo nasprotovale spremembam in jih bodo ob vsaki priložnosti izpodbijale, druge jih bodo sprejele in odobravale, poskušale bodo družinsko delo pravično razdeliti. Lahko pa predvidevamo, da bo splošna smer spremembe potekala v smeri večje sprejemljivosti delitve družinskega dela med moškim in žensko. (Zavrl, 1999:103)

1.4.1 Kulturni ideali očetovstva in materinstva

Vladajoča kultura neke družbe je tista, ki očetom in materam ponuja cilje, pričakovanja in norme. Če v kulturnih sporočilih za moške ni poudarkov, ki zadevajo primernost njihove vpletenosti v skrb za otroke, je malo verjetno, da se bodo pojavile trajnejše spremembe v tej

smeri. Kulturna sporočila pa se začnejo zaznavati v otroštvu, ko dečki in deklice odraščajo v različnih svetovih igre in dela. Nasprotujoče izkušnje in priložnosti, ki so na voljo otrokom, odvisno od njihovega spola, lahko pomagajo oblikovati razlike pri tem, kako moški in ženske pristopijo k starševski preizkušnji.

V večini družb gre za spolno diferenciacijo ne le pri igri, ampak tudi pri delu. Do vstopa v šolo so dečki in deklice nagnjeni k temu, da se razdeljujejo v skupine ločeno po spolu. Znotraj teh istospolnih skupin se dečki in deklice vedejo drugače. »Dečki so bolj tekmovalni, dominantni in zaščitniški. Več tvegajo in se igrajo bolj grobe igre kot deklice; možno je, da tak stil interakcije kasneje vpliva na bolj robat in fizičen način očetove igre z otroki. Nasprotno se deklice bolj posvečajo vzdrževanju dobrih odnosov med člani skupine, bolj se osredotočijo na intimna prijateljstva in se seveda vključujejo v mnogo več aktivnosti, ki pomenijo pripravo za kasnejšo starševsko vlogo. Medtem ko je preoblačenje, hranjenje in umivanje lutk skoraj rutinska dejavnost za deklice v vrtcu, pa je za dečke bolj verjetno, da bodo gradili hiše iz kock, ali da se bodo igrali s tovornjaki in gasilskimi avtomobili. Deklice se bolj zanimajo za dojenčke kot dečki, kar bi lahko kasneje prispevalo k delitvi gospodinjskih opravil in dela z otroki po spolih. V številnih kulturah si deklice pridobijo mnogo več izkušenj o tem, kako je treba skrbeti za majhne otroke. Deklice tudi več perejo, kuhajo in opravljajo ostala običajna gospodinjska opravila, medtem ko so dečki bolj zavezani opraviлом zunaj hiše, kot so odnašanje smeti, skrb za zelenico, odmetavanje snega, itd.«

Svetova igre in dela se torej razlikujeta glede na otrokov spol in ta dva svetova, ki okupirata dečke in deklice, lahko vplivata na oblikovanje njihovih zanimanj, sposobnosti in pristojnosti, ko se bližajo odrasli dobi in starševstvu. Kulturni vplivi pa seveda ne prenehajo v otroštvu, temveč nadaljujejo svojo formativno vlogo v odraslost in se držijo tudi starševske vloge. (Zavrl: 1999:138)

1.5. ENAKE MOŽNOSTI ZA OBA SPOLA

Boj žensk za enake pravice z moškimi se je v dosedanjem razvoju pokazal kot nujen, ne pa še kot zadosten pogoj za odpravljanje sekundarnosti žensk in patriarhalizma. Uresničevanje pridobljenih pravic žensk vedno bolj potiska v ospredje vprašanje dejansko enakih možnosti za življenje in delo, kajti zgolj enake pravice v okoliščinah strukturno določenih neenakih možnosti vodijo k ohranjanju neenakosti glede na spol in socialni položaj.

Čeprav je v deželah Evropske skupnosti že od leta 1975 sprejeta strategija razvoja enakih možnosti, pa to še ne pomeni, da je v vsakdanjem življenju že tudi učinkovita. Kot glavne ovire L. Hakman (1989) npr. navaja:

- nezadostne možnosti žensk, da bi uresničevale svoje pravice,
- ignoriranje pravic žensk pri tistih, ki bi jih morali uresničevati in
- odpor družbe kot celote do sprememb položaja žensk, kar izvira iz kulture, vzgoje in razredno vezanih vrednot, prepričanj in zadržanj.

Zato je dejavnost za prihodnje spreminjanje položaja žensk usmerjena predvsem v informacijsko sfero; vsem ljudem je treba čimbolj približati vse pomembne informacije, jim izkazovati osebno pozornost in spodbujati različne dejavnosti, ki naj jim pomagajo. Vendar pa bi moralo informiranje zajeti oba spola, da bi bilo učinkovitejše. Pomembno vlogo v procesu ozaveščanja naj bi odigrala tudi znanost, zato ustrezne družbene organizacijske enote spodbujajo (moralno in zlasti finančno) tudi različne raziskave, ki razkrivajo obstoječe ovire pri uresničevanju načela enakih možnosti za življenje in delo obeh spolov. (Jogan, 1990:31)

1.5.1 Zakon o enakih možnostih žensk in moških

V slovenski zakonodaji je področje enakih možnosti urejeno s številnimi pravnimi mehanizmi, zakoni in ukrepi. Krovni in najbolj splošni zakon, ki obravnava problem neenakosti spolov v družbi, je Zakon o enakih možnostih žensk in moških, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije sprejel 21. junija 2002.

V Zakonu o enakih možnostih žensk in moških (v nadaljevanju ZEMŽM) je enakost spolov razumljena v okviru zasebne in javne sfere življenja. Tako 4. člen ZEMŽM opredeli enakost spolov, in pomeni, »da so ženske in moški enako udeleženi na vseh področjih javnega in privatnega življenja, da imajo enak položaj ter enake možnosti za uživanje vseh pravic...«. Vendar pa je poudarek na uveljavljanju enakih možnosti predvsem v javni sferi, o čemer govorita 1. in 2. člen. Namen zakona je v zagotavljanju enakih možnosti za ženske in moške »na političnem, ekonomskem, socialnem, vzgojno-izobraževalnem ter na drugih področjih družbenega življenja« in zato ustvarjanje enakih možnosti predstavlja »nalogo celotne družbe in pomeni odstranjevanje ovir za vzpostavljanje enakosti spolov, zlasti s preprečevanjem in odpravljanjem neenakega obravnavanja spolov kot oblike diskriminacije v praksi, ki izvira iz

tradicionalno in zgodovinsko pogojenih različnih družbenih vlog ter ustvarjanje pogojev za vzpostavljane enake zastopanosti obeh spolov na vseh področjih družbenega življenja».

Zagotavljanje enakih možnosti v javni sferi ne more voditi k enakosti spolov, če pri tem ni upoštevana in obravnavana tudi zasebna sfera. Potrebno bi bilo razmišljati o pravnih mehanizmi zagotavljanja enakosti, ki bi presegla področje javne sfere, kar poskušajo nekatere politike z zakonskimi mehanizmi spodbujanja vključevanja moških v zasebno sfero, zlasti v družinsko življenje. Starševstvo, materinstvo in očetovstvo, ki jih urejuje družinska politika, pokrivata pa zlasti Zakon o delovnih razmerij in Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, so področja zasebnega, družinskega življenja, ki v ZEMŽM niso niti omenjena. Dejstvo je, da je zakon o očetovskem dopustu stopil v veljavo 1.1.2003, torej po tem, ko se je ZEMŽM pojavil le enkrat, in sicer v besedi »družinska razmerja«. To je v 15. členu, ki govori o vsebini nacionalnega programa.

Nacionalni program namreč določa »cilje ter ukrepe za doseg ciljev na posameznih področjih družbenega življenja, predvsem na področju delovnih razmerij, socialnega in zdravstvenega varstva, izobraževanja, družinskih razmerij...«.

Zakon o enakih možnostih za ženske in moške, ki je glede na cilje namenjen predvsem uresničevanju enakosti spolov, enakega obravnavanja in zagotavljanja ukrepov, ki bodo vodili k navedenim ciljem v javni sferi, zanemari predvsem zasebno sfero, družinsko življenje, starševstvo, materinstvo in očetovstvo. Kot splošen in krovni zakon, ki pokriva področje enakosti spolov, bi moral pri uveljavljanju tega cilja ZEMŽM vsaj prepoznati pomembnost zasebne sfere, sfere družinskega življenja in tako vsaj izpostaviti tudi vprašanje enakosti spolov v zasebni, družinski sferi.

1.5.2 Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških (2005-2013)

Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških je strateški dokument, ki določa cilje in ukrepe ter ključne nosilce politik za uresničevanje enakosti spolov na posameznih področjih življenja žensk in moških v Republiki Sloveniji za obdobje od leta 1995 in do leta 2013. Temeljni namen je izboljšati položaj žensk oziroma zagotavljati trajnostni razvoj pri uveljavitvi enakosti spolov.

Zasebna sfera se v Resoluciji pojavi v dveh poglavjih in sicer v navezavi na trg dela in zaposlovanju, kjer je obravnavano razmerje delo – družina in pa v kontekstu družinskega življenja.

Glede na to, da živimo v družbi dela, pa ne gre pozabiti področja skrbi, tako v javni kot v privatni sferi. Za namene tega projekta pa se osredotočimo na področje skrbi v zasebni sferi, družinskega življenja, kjer raziskave kažejo, da ženske ostajajo skrbnice doma in družinskih članov in članic, da se tradicionalne vloge ženske in moškega v družini le počasi spreminjajo, navkljub spodbujevalnim zakonodajnim mehanizmom vključevanja moških v zasebno, družinsko življenje.

Resolucija izpostavi kot temeljni cilj »Enakovredno delitev družinskega dela med ženskami in moškimi ter odgovorno partnerstvo in starševstvo« ter opredeli posebna cilja, to sta »odpravljanje obstoječih stereotipov o vlogah žensk in moških v družini ter enakovredna porazdelitev družinskega dela in starševskih odgovornosti in kakovostno partnerstvo in starševstvo«.

2. PROBLEM

Med študijsko literaturo problema delitve gospodinjskega in skrbstvenega dela med moškim in žensko se mi je porodilo kar nekaj vprašanj v zvezi s to problematiko. Predvsem me je zanimalo, kakšne razsežnosti ima ta problem v moji okolici. V raziskavi (vprašalnik je v prilogi 10) sem poskušala ugotoviti predvsem to, kako si partnerja razdeljujeta gospodinjsko in skrbstveno delo in kateri od njiju odloča o pomembnih zadevah. Pri tem pa sem želela izpostaviti tudi generacijske razlike med moškim in ženskim spolom.

Poudarek je bil predvsem na naslednjih vprašanjih:

- V kolikšni meri je prisotna delitev dela med partnerjema tako v gospodinjstvu kot tudi pri negi in vzgoji otrok?
- Ali se moški (partnerji) v večji meri ukvarjajo z vzgojo otrok kot pa z gospodinjstvom?
- Ali se že pojavlja »nova vloga očeta«, ki je enakovredna vlogi matere?
- Kako izrazito je prisotna miselnost, da je poslanstvo ženske materinstvo, gospodinjstvo in skrb za starejše ljudi?

Delitev dela glede na spol sega daleč v preteklost. Nekatere delovne vloge moških in žensk so tako zakoreninjene, da so jih ljudje pogosto poskušali razlagati z biološkimi razlikami ali naravno obdarjenostjo. O tem pričajo tudi fraze, kot sta: »To ni moško delo« in »To ni žensko delo«. Številne dejavnosti in poklici imajo spolni predznak. Nekatere od njih, posebno tiste, ki so povezani s položajem moči, so pogosto povezane izključno z moškim spolom.

Gospodinjsko delo doma, ki ga opravljajo ženske, je neplačano in je podcenjeno, medtem ko je delo zunaj doma plačano. Delo doma so cenili z bolj ali manj moralnimi merili, kot so skrb, dolžnost, izraz ljubezni do družine, vir sreče za gospodinjstvo in ipd.

Odnos moških do gospodinjskih opravil se spreminja počasi in negotovo, tako da je večina skrbi za dom še vedno na ženskih plečih. Kljub vedno novim napravam za pomoč pri delu in njihovi dostopnosti na trgu je ženskam doma še vedno ostalo veliko dela, deloma tudi na račun povečanih zahtev glede čistosti in urejenosti doma.

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvantitativna, ker je večji del sestavljena iz številčnih podatkov. Podatke sem pridobila s pomočjo vnaprej pripravljenega vprašalnika oziroma z anketo.

3.2 Merski inštrument in viri podatkov

Za pridobitev informacij sem uporabila anketno metodo. Anketo sem izdelala samostojno, veliko pa so k postavitvi vprašanj pripomogle tudi moje izkušnje. Vprašanja v anketi so večinoma zaprtega tipa in je sestavljena iz štirih vsebinskih sklopov vprašanj. Poleg šestnajstih vprašanj zaprtega tipa anketa vsebuje pet vprašanj odprtega tipa. Gre za vprašanja o stališčih anketirancev glede delitve gospodinjskega dela: ali menijo, da je gospodinjsko delo še vedno žensko delo, ali z denarjem razpolagata oba partnerja, ali je kmetijsko delo pravilno razporejeno, ali je skrb za starejše še vedno v rokah žensk. Vprašalnik je v tiskani obliki in obsega 6 strani.

Anketa vsebuje poleg osnovnih podatkov o spolu, starosti, izobrazbi, statusu in prebivališču še:

- Podatke o gospodinjskih delih: kdo pretežno opravlja gospodinjska dela, kot so: kuhanje, pranje, pospravljanje, likanje, pomivanje oken, šivanje - krpanje, vsakdanji nakupi, manjša popravila v hiši, pleskanje in delo z otroki.
- Podatke o skrbi oziroma o odločanju za posamezne zadeve in opravila, vezana na gospodinjstvo, kot so: kdo odloča o preživljanju skupnega dopusta, izleta, kdo odloča o denarju, kdo odloča pri gradnji ali pri prenavljanju hiše oziroma stanovanja, kdo odloča o investicijah v gospodinjstvu (npr. o nakupu novega hladilnika, televizije, računalnika...).
- Podatke o skrbi za otroka: kdo se igra z otrokom, kdo se ukvarja oz. skrbi za vzgojo otrok, kdo pomaga otroku pri učenju oziroma šolanju, kdo obiskuje roditeljske sestanke v šoli ali razne sestanke v vrtcu, kdo obiskuje razne proslave, prireditve v šoli ali v vrtcu, če otrok zboli, kdo skrbi za njega.

- Podatke o skrbi za starejše: ali z anketiranci živi starejša oseba, ali ta oseba potrebuje pomoč, kdo skrbi za njihove starše oziroma za stare starše (če jih še imajo) in če starši ali stari starši zbolijo, kdo jih pelje k zdravniku.

3.3 Populacija in vzorčenje

Za vzorec sem si izbrala naključne ljudi, ki sem jih obiskala na njihovem domu. V želji, da bi izbrane enote kar najbolje predstavljale izbrano populacijo, sem pri izbiri vzorčnih enot upoštevala naslednje kriterije:

- v vzorec morata biti vključena oba spola - tako moški kot ženske,
- v vzorec morajo biti vključene ženske in moški različnih starosti, tako sem določila štiri starostne skupine (1. skupina 20-30 let, 2. skupina 31-40 let, 3. skupina 41-50 let in 4. skupina 51-60 let).

Izbrani so bili glede na spol in starost in so iz štirih starostnih skupin v intervalu desetih let:

1. skupina 20-30 let, 2. skupina 31-40 let, 3. skupina 41-50 let in 4. skupina 51-60 let (preglednica 1).

3.4 Postopek zbiranja podatkov

Zbiranje podatkov z anketnim vprašalnikom je trajalo od maja do avgusta 2007. Anketiranje je potekalo na območju občine Radenci. Anketiranje s posamezno osebo je trajalo v poprečju 15 minut. Vprašanih je bilo 104 oseb, od tega polovico žensk in polovico moških različnih starostnih skupin. Anketo sem izvajala na njihovih domovih.

Preglednica 1: Struktura starostnih skupin anketirancev po spolu

	Starostni razred				Skupaj
	1	2	3	4	
Število moških	13	13	13	13	52
Število žensk	13	13	13	13	52
Skupaj	26	26	26	26	104

Na ta način sem zajela odraslo populacijo vseh starostnih skupin obeh spolov.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Dobljene podatke obeh spolov in vseh starostnih razredov sem preštela, nato pa sem izračunala njihove odstotkovne deleže glede na vsako starostno skupino. Število odgovorov in rezultate v odstotkih sem nato vpisala v tabele. Tako sem ob primerjavi različnih segmentov vprašanj lahko razbrala razlike. Nekatera vprašanja sem preverila tudi s kontrolnimi vprašanji, ki so bila vprašanja po pomenu podobna prvotnim. To sem storila predvsem zato, ker sem hotela iz kontrolnega vprašanja razbrati, ali dejanski odgovor na prvotno vprašanje v resnici drži, ali pa je odgovor le posledica teoretične osveščenosti. Primer: *Ali mislite, da je delitev gospodinjskega dela še vedno neenakomerno porazdeljena med moškim in žensko?* Nato sem s podobnim vprašanjem: *Ali mislite, da je gospodinjsko delo še vedno žensko delo?* preverila, ali so dejansko utemeljili svoj odgovor.

Iz odstotkovnih izračunov sem kasneje izdelala grafe in preglednice, ki sem jih vstavila v diplomsko nalogo. Dobljene rezultate sem skušala na najbolj nepristranski način tudi pokomentirati. Pri vseh vprašanjih nisem mogla izluščiti nekega praktičnega vodila, saj glede na zastavljena vprašanja ne morem trditi, da odgovori držijo v praksi.

4. REZULTATI IN INTERPRETACIJA

4.1 SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH

Preglednica 2: Prebivališče anketirancev glede na spol in starost

Prebivališče	1 starostni razred		2 starostni razred		3 starostni razred		4 starostni razred	
	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske
	20-30 let	20-30 let	31-40 let	31-40 let	41-50 let	41-50 let	51-60 let	51-60 let
Hiša	76,92%	92,31%	46,15%	76,92%	53,85%	61,54%	53,85%	38,46%
Stanovanje		7,69%	15,38%	7,69%	30,77%	7,69%	7,69%	
Kmetija	23,08%		38,46%	15,38%	15,38%	30,77%	38,46%	61,54%
SKUPAJ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Anketirala sem 52 moških in 52 žensk različnih starostnih razredov. Vsi sodelujoči so bili rojeni v Sloveniji in imajo slovensko državljanstvo. Skoraj v vseh starostnih skupinah jih večina živi v hišah, izstopajo le ženske stare od 51-60 let, ki živijo na kmetiji (61,54%). V stanovanju živi majhen delež anketirancev. V preglednici 2 pa opazimo, da na kmetiji živi starejša generacija. Temu je lahko vzrok, da so se nekdanje preživljale iz kmetijstva.

Preglednica 3: Dejavnost anketiranca glede na spol in starost

Dejavnost anketiranca	1 starostni razred		2 starostni razred		3 starostni razred		4 starostni razred	
	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske
	20-30 let	20-30 let	31-40 let	31-40 let	41-50 let	41-50 let	51-60 let	51-60 let
Študent/ka		46,15%						
Nezaposlen/a				15,38%		30,77%	15,38%	23,08%
Zaposlen/a	100%	53,38	84,62%	76,92%	84,62%	53,85%	30,77%	7,69%
Kmet/ica			23,08%	7,69%	15,38%	15,38%	23,08%	7,69%
Upokojen/a							30,77%	61,54%
SKUPAJ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Anketiranci/ke se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi, kar prikazuje preglednica 3, kjer so dejavnosti anketirancev prikazane po spolu in starosti. Največ je zaposlenih - pri vseh starostnih razredih. Ob analizi sem prišla do zanimivega podatka, da je kar 46,15 % žensk starih od 20 – 30 let študentk. V ostalih starostnih razredih se nihče ne izobražuje, tudi v istem starostnem razredu moških ni nobenega študenta. Nezaposlenih je majhen delež, vidimo pa, da je več nezaposlenih žensk kot moških. S kmetijstvom se preživlja majhen odstotek anketirancev od drugega do četrtega starostnega razreda. 61,54% žensk med 51. in 60. letom

je upokojenih.. Upokojenih moških je polovico manj, saj vemo, da gredo ženske po zakonu prej v pokoj kot moški.

Preglednica 4: Izobrazbena struktura anketirancev glede na spol in starost.

Izobrazbena struktura	1 starostni razred		2 starostni razred		3 starostni razred		4 starostni razred	
	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske
	20-30 let	20-30 let	31-40 let	31-40 let	41-50 let	41-50 let	51-60 let	51-60 let
Nedokončana osnovna šola			7,69%		7,69%		7,69%	23,08%
Dokončana osnovna šola		15,38%	30,77%	23,08%	30,77%	30,77%	38,46%	61,54%
Poklicna srednja šola	15,38%	7,69%	7,69%	15,38%	38,46%	38,46%	38,46%	15,38%
4 ali 5 letna srednja šola	46,15%	38,46%	46,15%	46,15%	15,38%	15,38%	15,38%	
Višja ali visoka šola	38,46%	38,46%	7,69%	15,38%	7,69%	15,38%		
SKUPAJ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

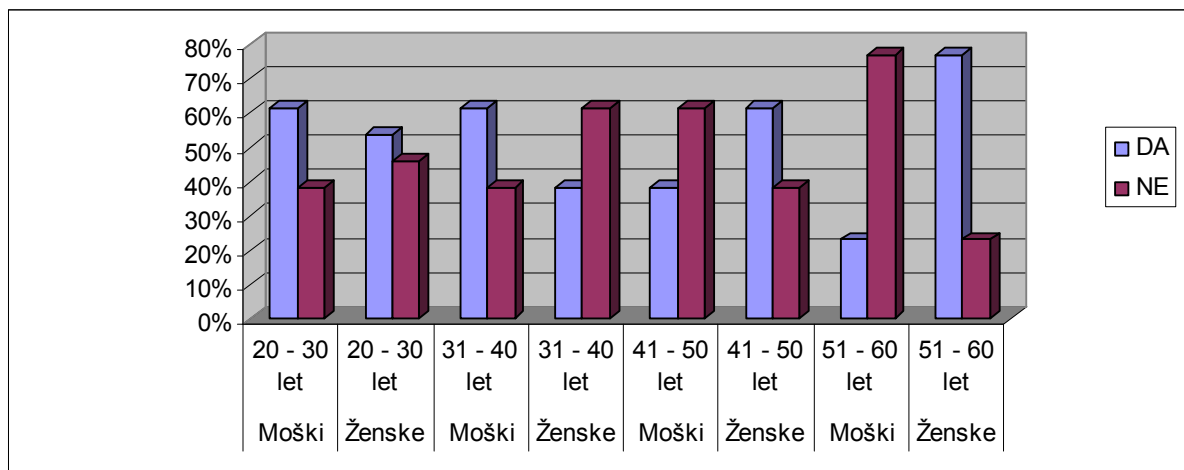
V našem vzorcu ima le majhen delež anketiranih v različnih generacijah nedokončano osnovno šolo. 15,38% delež žensk starih od 20 – 30 let ima dokončano osnovno šolo. V preglednici 4 opazimo, da se s starostjo generacije večja odstotek tistih, ki imajo dokončano osnovno šolo in poklicno srednjo šolo. Razlika pri dokončani osnovni šoli in poklicni srednji šoli se opazi pri starejši generaciji žensk, stari od 51 – 60 let (61,54 %), pri poklicni srednji šoli enakih let je ta delež samo 15,38 %. 4 ali 5 letna srednja izobrazba prevladuje pri moških in ženskah starih 20 - 30 let in 31 – 40 let, pri starejši generaciji se odstotki zmanjšujejo. Višjo ali visoko izobrazbo ima mlajša generacija v prvem starostnem razredu, pri ostalih razredih se znatno zmanjšuje. V četrtem starostnem razredu nima nihče višje ali visoke izobrazbe.

4.2 GOSPODINJSKA DELA

Po razdelitvi nekaterih »ženskih del« med ostale člane družine se pojavlja vprašanje, v kolikšni meri je do te porazdelitve prišlo. Rezultati so pokazali, da vsa dela v gospodinjstvu ne ostajajo samo v domeni žensk, čeprav v večini še vedno one nosijo večji del tega bremena. Vsakodnevno kuhanje, pranje, pospravljanje, likanje, pomivanje oken, šivanje – krpanje je še vedno v večji meri žensko opravilo v vseh starostnih razredih. Čeprav pri določenih opravilih opazimo, da mlajša generacija 20 – 30 let bolj temelji na sodelovanju kot starejša generacija. Moška opravila so še vedno manjša popravila v hiši in pleskanje. Vsakdanji nakupi, delo z

otroki, odločanje o skupnem dopustu, odločanje o denarju, gradnja ali prenavljanje hiše oziroma stanovanja in odločanje o investicijah v gospodinjstvu temeljijo na sodelovanju med njihovimi člani oziroma medsebojnem sodelovanju. Mlajša je generacija, večji je ta procent, starejša je generacija, manjši je procent sodelovanja, vendar še vedno prevladuje.

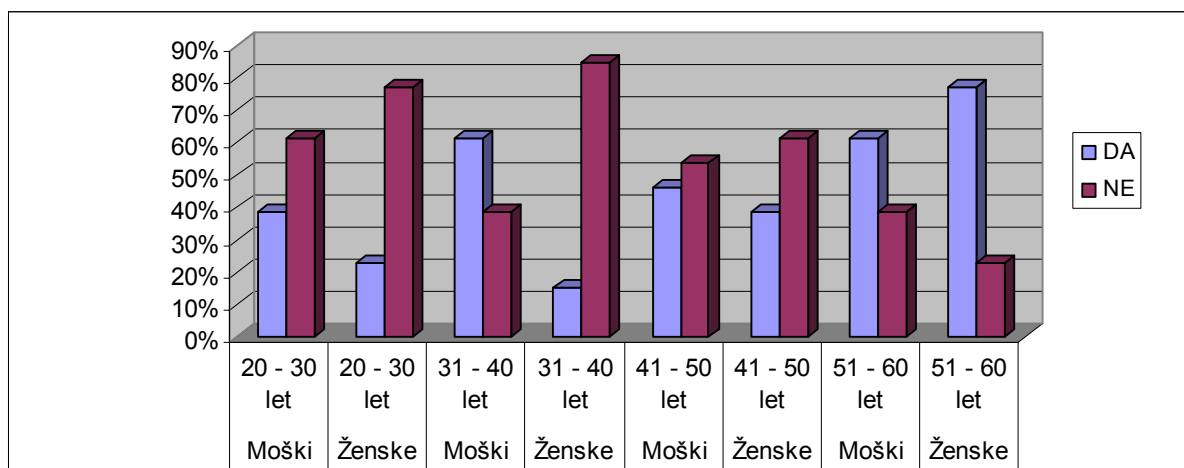
Graf 1: Ali menite, da je delitev gospodinjskega dela še vedno neenakomerno porazdeljena med moškim in žensko?

Pri vprašanju, ali menite, da je delitev gospodinjskega dela še vedno tradicionalno neenakomerno porazdeljena med moškim in žensko, so mi moški stari od 20 – 30 let, moški stari od 31 – 40 let in ženske stare od 41 – 50 let odgovorili z da v 61,54 %. Ženske stare od 20 – 30 let so mi odgovorile z da v 53,85 % in ženske stare od 51 – 60 let z da kar v 76,92 %. Z ne so mi odgovorile ženske stare od 31 – 40 in moški stari od 41 – 50 let v 61,54 %. Tudi moški stari od 51 – 60 let so mi odgovorili z ne v 67,92 %.

Podobne rezultate sem dobila tudi pri razlagi tega vprašanja. Starejše ženske, ki so povečini odgovarjale z da, so prepričane, da še vedno večina gospodinjskih del pade na ženska pleča, so pa tudi mnenja, da moški teh del ne opravljajo radi. Enako stari moški menijo, da tradicionalna razporeditev del ni več tako očitna, veliko je odvisno tudi od medsebojnega dogovora, nekateri pa tradicionalno porazdelitev pogojujejo tudi z večjo fizično močjo moškega. Nekoliko mlajše ženske imajo o tem različna mnenja: ene pravijo, da moški žensko še vedno smatra za gospodinjko, vendar tudi ženske hodijo v službo, kar povzroča delitev gospodinjskih del. Prav tako so podobna mnenja izrazili mlajši moški.

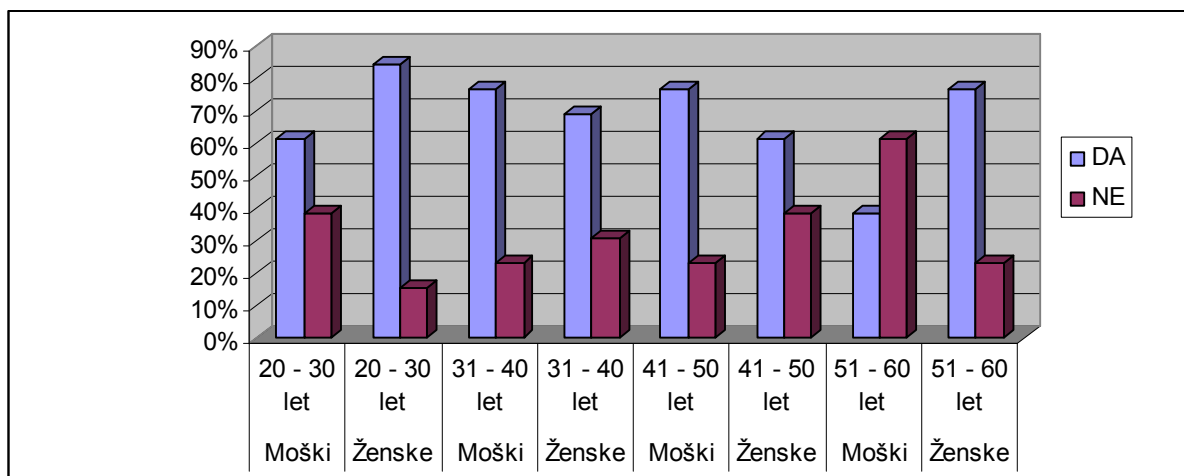
Graf 2: Ali menite, da je gospodinjsko delo še vedno žensko delo?

Pri podobnem vprašanju, ali menite, da je gospodinjsko delo še vedno žensko delo, so rezultati bistveno drugačni, kot vidimo na grafu 2. Z najvišjim odstotnim deležem - 84,62 % so mi ženske stare od 31 – 40 let odgovorile z ne, pridružujejo se jim ženske stare od 20 – 30 let s 76,92 %. 61,54 % delež moških starih od 20 – 30 let in žensk starih od 41 – 50 let so mi odgovorili z ne. Tudi moški stari 41 – 50 let so odgovorili z ne 53,85 %. Z da so mi odgovorili moški stari 31 – 40 let (61,54 %) in starejša generacija moških starih 51 – 60 let (61,54 %) in ženske stare 51 – 60 let (76,92 %).

Mnenja v večini ne potrjujejo odgovorov na vprašanja. Ženske v najbolj aktivni dobi menijo, da jih moški po večini vidijo kot gospodinje, pravijo pa tudi, da ob zaposlenosti ženske te naloge prevzema celotna družina. Starejše ženske prevzemanje tega dela pogojujejo z voljo moških, pri mlajših ženskah pa so mnenja zelo različna: od tega, da je gospodinjsko delo žensko delo, pa vse do enakopravne porazdelitve. Moški starostne skupine 51 – 60 let so po večini mnenja, da tudi moški opravljajo gospodinjska dela - to mnenje se vsekakor ujema s predhodnim vprašanjem o tradicionalni razdelitvi dela. Nekoliko mlajši moški so podobnega mnenja. Nekoliko presenečajo moški v najbolj aktivni dobi, ki so po večini mnenja, da je gospodinjsko delo še vedno žensko delo. Paradoksalno je prav to, da sem tako mnenje pričakovala od moških najstarejšega razreda, toda v praksi je stvar drugačna. Verjetno izhaja to iz tega, ker moški v teh letih doživljajo največ pritiskov glede razdelitve gospodinjskih del s strani žensk, kajti prav ženske v tej dobi so, kot sem navedla že zgoraj, prepričane, da se moška miselnost o tem še ni spremenila, njihova obremenjenost pa je takrat največja. Mnenje o enakopravni razdelitvi pa v veliki meri zasledimo pri mladih moških.

Graf 3: Ali lahko partner/ica razpolaga z vašim denarjem?

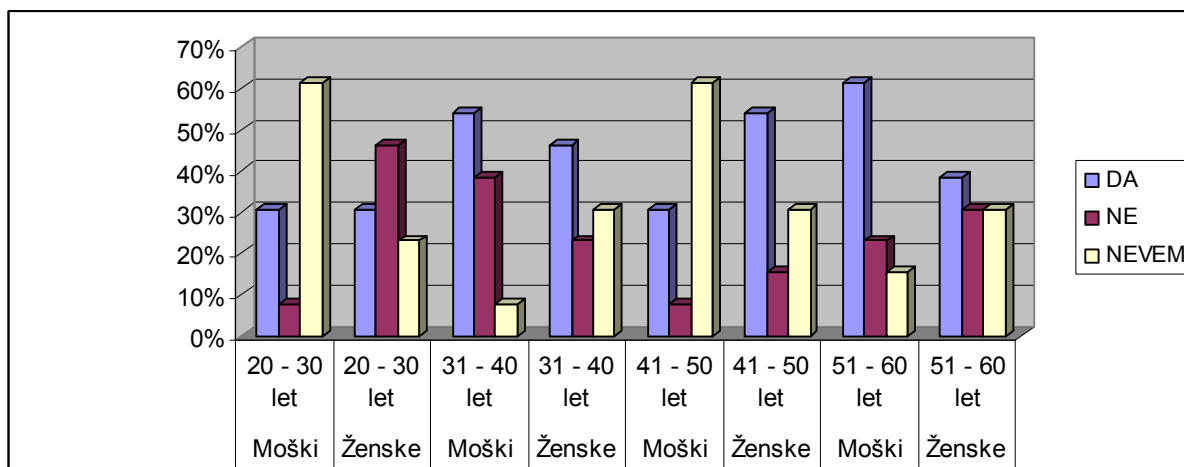

Da posameznik lahko samostojno in kvalitetno živi, potrebuje za to denar. Denar je njegov osebni dohodek, s katerim posameznik razpolaga. Pri tem vprašanju me je predvsem zanimalo, ali si zaslužen denar partnerja med sabo delita, ali pa vsak razpolaga s svojim denarjem. V grafu 3 lahko sklepam, da večina anketirancev ima skupen denar v vseh starostnih razredih. Izstopa samo en starostni razred - to so moški stari od 51 – 60 let, ki v kar 61,54% pravijo, da njihova partnerica ne razpolaga z njihovim denarjem. Zanimivo pa je, da ženske stare od 51 – 60 let v kar 76,92 % pravijo, da lahko njihov partner razpolaga z njihovim denarjem. Menim, da so dobljeni rezultati rezultat tradicionalne razdelitve financ, kajti moški kot glava družine in upravnik gospodarstva je imel roko tudi nad financami.

4.2.1 Razporeditev dela na kmetiji

V preteklosti je kmečko družino načeloma vodil kmečki par. To je bilo razvidno iz delitve dela na gospodarstvu. Kmet je imel nadzor nad moškimi delovnimi močmi, kmetica pa nad ženskami. Delitev dela med spoloma je bila odvisna od področja in gospodarskega pomena določenih opravil na kmetiji.

Graf 4: Ali menite, da je delitev del na kmetiji pravilno razporejena?

V grafu 4 lahko opazimo, da moški stari od 51 – 60 let v 61,54% pravijo, da je razporeditev dela na kmetiji pravilna, sledijo jim ženske stare od 41 – 50 let v 53,85% in še ženske stare od 51 – 60 let v 38,46%. Da pa razporeditev dela ni pravilna, pravijo ženske stare od 20 – 30 let v 46,15%. Nekaj anketirancev je obkrožilo odgovor »ne vem«, izstopajo moški stari od 20 – 30 let in moški stari od 41 – 50 let v kar 61,54%.

Kakšna je njihova razporeditev dela na kmetiji, sem zasledila iz njihovih mnenj, ki mi jih je večina napisala. Mnenja sem razdelila na dva dela, na moška in na ženska, ker ni generacijskih razlik.

Anketiranke komentirajo:

- težja fizična dela in delo s traktorjem večinoma dela moški,
- s stroji delajo samo moški, za ženske ostane samo ročno delo,
- današnjih razmer na kmetiji ne poznam prav dobro, vendar menim, da so opravila pravilno razporejena že zaradi zahtevnosti in fizičnih naprav,
- sicer s tem nimam lastnih izkušenj, toda menim, da je tako in mislim, da to izhaja iz fizičnih lastnosti. Moški dela težja fizična, ženska pa ročna enostavna dela.

Anketiranci komentirajo:

- moški opravlja bolj težka dela, ženska pa v tistem času opravlja različna dela v zvezi z gospodinjstvom in okrog hiše,
- povsem jasno je, da fizična dela opravljajo moški,

- ponavadi za težja dela poprimajo moški, za lažja pa ženske, ker so pač moški fizično močnejši.

Iz njihovih mnenj lahko sklepam, da opravila na kmetiji ostajajo tradicionalno deljena na tipično ženska in moška. Prav tako način življenja na kmetiji še danes narekuje posebno delitev dela med družinskimi člani. Še vedno prevladuje tradicionalno mišljenje, da je moški fizično močnejši, ženska pa šibkejša.

4. 3 SKRB ZA OTROKA

Poleg dela v gospodinjstvu se ženska kot mati posveča tudi skrbi za otroka. Zanimalo me je, v kolikšni meri jim pri tem pomagajo partnerji, oziroma če je že prisotna »nova vloga očeta«, ki bi naj bila sčasoma enakovredna vlogi matere. Pri vsem tem me je zanimala tudi generacijska razlika med spoloma.

Kot je razvidno iz rezultatov (preglednica je v prilogi 10), lahko opazimo, da pri vseh vprašanjih, ki temeljijo na skrbi otrok, sodelujejo vsi člani. Tudi generacijsko ni velikih razlik. Ne smemo pa zanemariti majhnega odstotka žensk, ki se opazi pri starejši generaciji. Pri vprašanju, kdo se igra z otrokom, so ženske stare od 41 – 50 let in 51 – 60 let odgovorile, da se one igrajo z otrokom (23,08 %). Moški stari 51 – 60 let so odgovorili, da se z otrokom igra žena (46,15 %). Tudi pri vzgoji in šolanju otrok se med starejšo generacijo opazi, da se ženske stare od 41 - 50 let in 51 – 60 let (23, 08 %) ukvarjajo z otroki. Tudi moški stari 51 – 60 let so odgovorili, da se ženska ukvarja z otroki (30, 77 %). Pri šolanju otrok je zanimivo to, da so moški in ženske stare od 51 – 60 let odgovorili, da za šolanje otrok skrbi ženska (53, 85%).

Pri obiskovanju roditeljskih sestankov v šoli ali sestankov v vrtcu in obiskovanju raznih praznov, prireditvev v šoli ali v vrtcu lahko vidimo, da v večini sodelujejo oboji. Če pa naredimo primerjavo med partnerjem in partnerico, vidimo, da je za te stvari še vedno v večji meri odgovorna ženska. Razlika je generacijska. Tudi če otrok zboli, sodelujejo vsi člani. Edino moški stari od 51 – 60 let so odgovorili, da za bolnega otroka skrbi ženska (53, 85 %). Iz preglednice sicer ni razvidno, da bi se nova vloga očeta že pojavljala, vendar mislim, da je njihov delež pri vzgoji in skrbi za otroka v skupnem sodelovanju.

4.4 SKRB ZA STAREJŠE

V tem delu naloge me je zanimalo, kolikšen del anketirancev živi s starejšo osebo in kdo skrbi za njo. Zanimalo me je tudi, kdo skrbi za njihove starše oziroma za stare starše in če menijo, da je skrb za starejše še vedno v rokah žensk.

Preglednica 5: Ali z vami živi starejša oseba?

Ali z vami živi starejša oseba?			DA	NE	SKUPAJ
	Moški	20 – 30 let	61,54%	38,46%	100%
	Ženske	20 – 30 let	38,46%	61,54%	100%
	Moški	31 – 40 let	38,46%	61,54%	100%
	Ženske	31 – 40 let	46,15%	53,85%	100%
	Moški	41 – 50 let	30,77%	69,23%	100%
	Ženske	41 – 50 let	61,54%	38,46%	100%
	Moški	51 – 60 let	23,08%	76,92%	100%
	Ženske	51 – 60 let	23,08%	76,92%	100%

S starejšo osebo večinoma živijo moški stari od 20 – 30 let (61,54%), enaki odstotek imajo tudi ženske stare od 41 – 50 let. Z osebo, ki živi z njimi, so si v sorodstvenem razmerju, najpogosteje je to tašča in tast ali pa so starši.

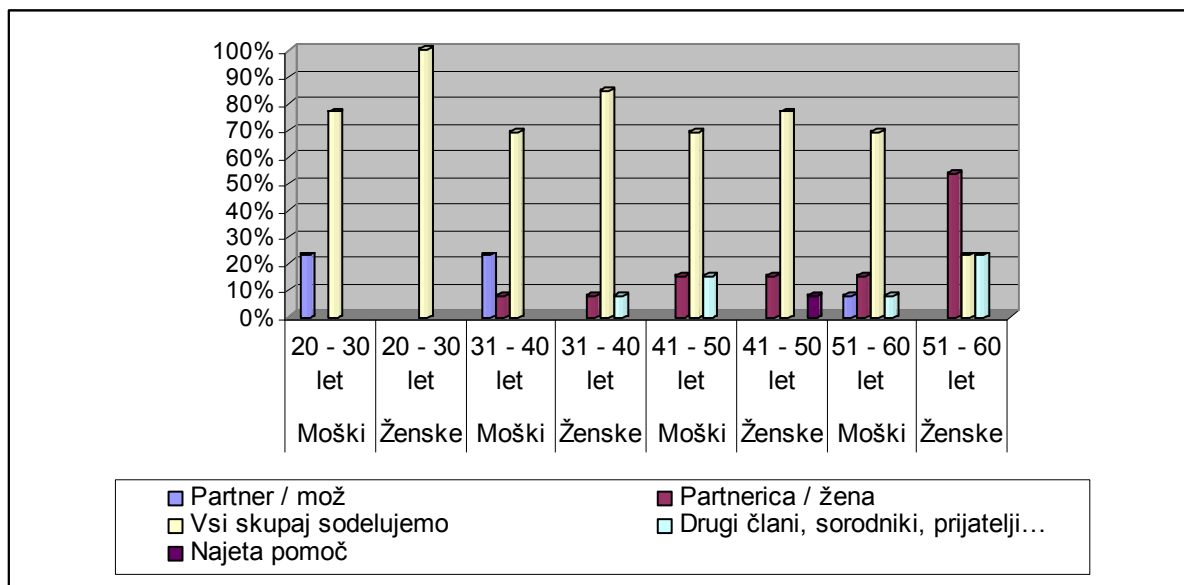
Preglednica 6: Če ta oseba potrebuje kakršno koli pomoč, na primer: da bi rada šla po nakupih ali rabi prevoz, kdo jo pelje?

Če ta oseba potrebuje kakršno koli pomoč, na primer: da bi rada šla po nakupih ali rabi prevoz, kdo jo pelje...?	Razlike med spoloma:		Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	N	%
	Moški	20 – 30 let	12,50%	12,50%	62,50%	12,50%		8	100%
	Ženske	20 – 30 let			100%			5	100%
	Moški	31 – 40 let	40%		60%			5	100%
	Ženske	31 – 40 let	33,33%		66,66%			6	100%
	Moški	41 – 50 let	25%	25%	50%			4	100%
	Ženske	41 – 50 let	12,50%	12,50%	62,50%		12,50%	8	100%
	Moški	51 – 60 let		33,33%	66,66%			3	100%
	Ženske	51 – 60 let		33,33%	66,66%			3	100%

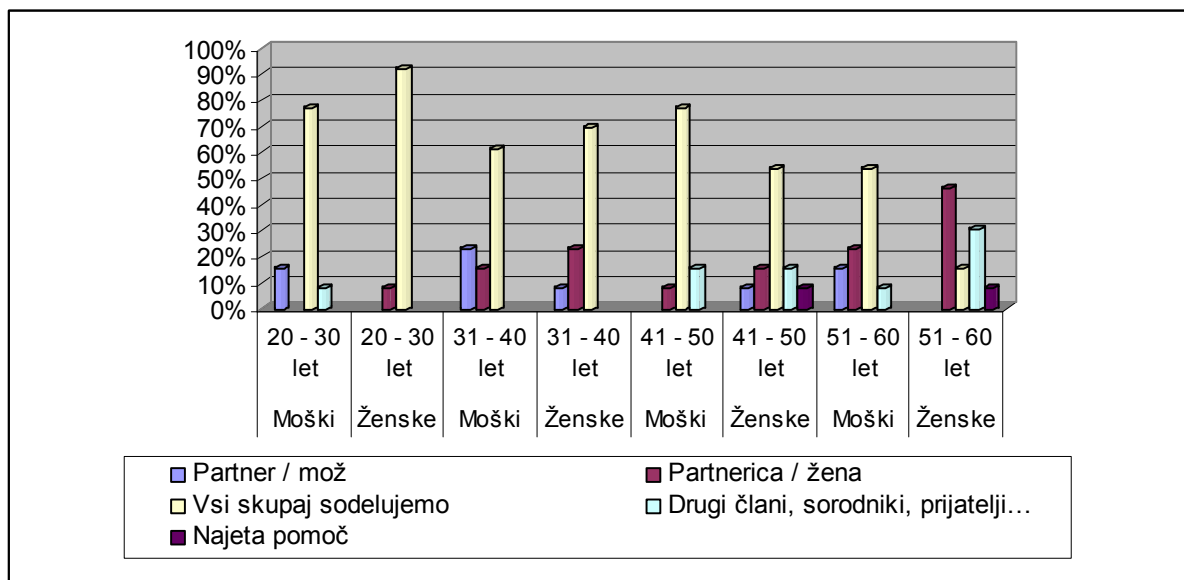
Kot je razvidno iz preglednice 6, starejši osebi pomagajo z medsebojnim sodelovanjem. Pomoč je odvisna od sorodstvenega razmerja z osebo, saj sem zasledila, da sinovi in hčere naklonijo več pomoči svojim staršem kot pa tašči in tastu. Če so anketni vprašalniki reševali moški v najbolj aktivnih letih in so v sorodstvenem razmerju oče – sin, so pri pomoči kot odgovor na drugo mesto postavili sebe. Enako velja za ženske v enakem starostnem obdobju.

Zelo zanimivi so odgovori najstarejšega anketiranega razreda. Oboji s 66,66 % odgovarjajo, da pri pomoči starejše osebe sodelujejo vsi. Moški, ki po večini živijo s starši, so na drugo mesto s 33,33 % postavili odgovor, da za njihove starše skrbi partnerica, prav tako pa so ženske, ki so se po večini v sorodstvenem razmerju opredelile za taščo, na drugo mesto postavile odgovor, da zanje skrbijo same.

Graf 5: Kdo skrbi za vaše starše in za stare starše, ko potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih opravilih?

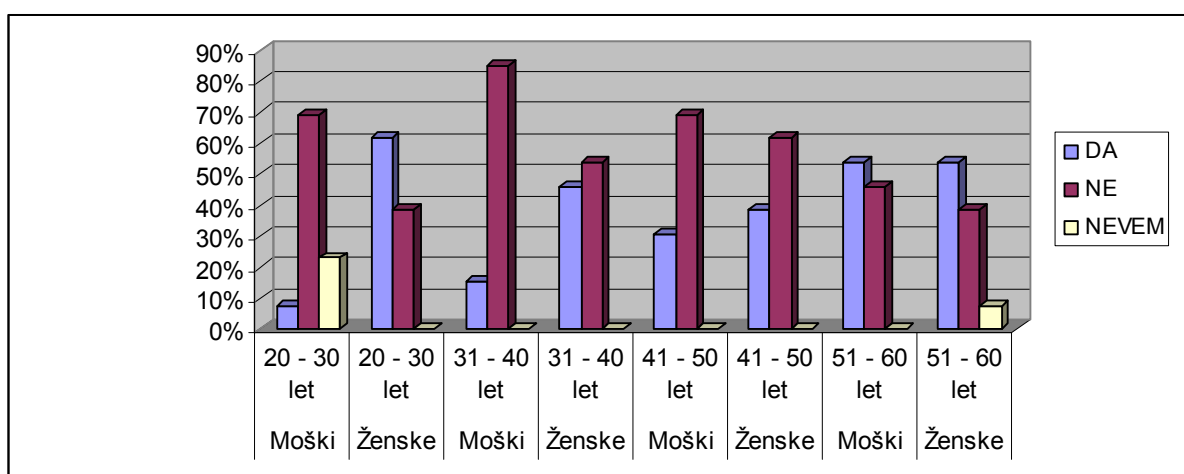
Graf 6: Če starši ali stari starši zbolijo, kdo jih pelje k zdravniku?

Pri skrbi za starše in stare starše večinoma sodelujejo vsi skupaj. Ženske stare od 20 – 30 let so odgovorile s 100%, da sodelujejo vsi člani. 51 – 60 let ženske pa so odgovorile, da za

starše in stare starše skrbi partnerica/žena (53, 85%). V preglednici 6 zasledimo, da za starejše skrbijo tudi drugi člani, sorodniki, prijatelji; tako so odgovorile ženske stare od 51 – 60 let (23,08%) in manjši procent moških (15,38%) starih od 41 – 50 let. Na to vprašanje so odgovarjali vsi anketiranci, toda pomoč v večini temelji na sodelovanju, prav tako kot pri predhodnem vprašanju, kjer so odgovarjali le tisti, ki s starejšo osebo dejansko živijo. Tudi če starši ali stari starši zbolijo in potrebujejo pomoč, se je večina anketiranih opredelila za skupno sodelovanje, izstopajo le ženske stare od 51 – 60 let, ki s 46,15 % pravijo, da to delo opravijo same (rezultate lahko razberemo iz grafa 5 in 6).

Graf 7: Ali menite, da je skrb za starejše še vedno v rokah žensk?

Pri vprašanju - ali menite, da je skrb za starejše še vedno v rokah žensk - so mi ženske stare od 20 – 30 let odgovorile z da v 61,54 %, sledijo jim starejša generacija moških in žensk starih od 51 – 60 let s 53,85 %. Druge generacije so večinoma odgovorile z ne, najvišji odstotek se kaže pri moških starih od 31 – 40 let (84,62 %). Iz spodnjega grafikona je razvidno predvsem to, da obojestranska odgovornost za starejše raste z leti. Mladi so v večini primerov dobro osveščeni, presenečajo le mlade ženske, ki z 61,54 % menijo, da je skrb za starejše še vedno v njihovih rokah.

Njihova mnenja pri tem vprašanju so različna. Vse ženske, ki so obrazložile ta vprašanja, so prepričane, da je skrb za starejše v rokah žensk, zato ker se moški tej skrbi na nek način izogibajo, ker ženske pri negi vodi materinski čut, veliko pa je odvisno tudi od zaposlenosti žensk starejših generacij. Moški enake starostne skupine so mnenja, da zaposlene ženske nimajo toliko časa, zato mora skrb za starejše biti enakomerno porazdeljena. Tako moški kot ženske v aktivnih letih enakomerno razporeditev skrbi za starejše pojasnjujejo tudi z zaposlitvijo žensk.

5. RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Gospodinjska dela, kot so pranje, likanje, pomivanje oken, šivanje – krpanje, še v večini ostajajo tradicionalno razporejena med partnerjema. Generacijska razlika se pokaže pri vprašanju, kdo kuha in pospravlja. Tukaj mlajša generacija bolj temelji na delitvi tega dela kot starejša. Najbolj enakopravno je kuhanje razporejeno v prvem starostnem razredu, toda ne v odnosu partner – partnerica, temveč partnerica – ostali člani družine. Takšno razmerje lahko izhaja iz dejstva, da mladi pari pri teh letih še živijo v domačem okolju in še nimajo svojega gospodinjstva. V starostnem razredu 31 – 40 moški sicer odgovarjajo, da približno osmino tega dela prevzamejo oni, vendar ženske niso enakega mnenja. S staranjem se večina kuharskega dela prenaša na žensko. Zaključimo lahko, da delo, ki bi ga naj po odgovoru mlade generacije opravljali ostali člani, v bistvu prevzame mati oziroma tašča mladega para. Pri pospravljanju je razlika večja, če primerjamo generacijo 20 – 30 let in generacijo 51 – 60 let, vendar še vedno dominira v kategoriji partnerica – vsi člani. Ta razlika se kaže predvsem v tem, da v prvih dveh starostnih razredih večino dela opravljajo vsi člani, pri starejših generacijah pa se to delo spet prenese na žensko. Iz tega lahko sklepam, da kuhanje, pranje in pospravljanje še vedno ostajajo domena žensk, hitro pa nas lahko zavede velik odstotek v kategoriji *vsi skupaj sodelujemo*, predvsem pri mlajših generacijah. Ta odstotek verjetno prispeva tašča oziroma mati, kar je razvidno iz njenega deleža pri starejših generacijah. Drugačna miselnost torej pri teh delih ostaja le teoretično. Pri ostalih opravilih, kot so vsakdanji nakupi in delo z otroki, lahko sklepam, da se teh del udeležujejo vsi; povečuje se odstotek pri ženskah v starejšem obdobju, vendar ta razlika v primerjavi s kuhanjem in pospravljanjem ni tako očitna. Manjša popravila v hiši in pleskanje še vedno ostanejo v moških rokah.

Gospodinjenje ostaja v domeni žensk, večinoma gospodinjska opravila opravijo ženske same ali pa si delo razdelijo s partnerjem, vendar je ta delitev navadno preferenčna – partnerji opravljajo prijetnejša in manj rutinska dela, organizatorska vloga je navadno v ženski domeni. Pogosto je vključevanje moških v opravljanje gospodinjskih del razumljeno in precepirano (tudi s strani žensk) kot pomoč in podpora partnerki. (Švab, 2006:83)

Mlajša generacija meni, da je delitev gospodinjskega dela še vedno neenakomerno porazdeljena. Tej trditvi se pridružujejo tudi druge, kot so generacije moški 31 – 40 let, ženske 41 – 50 let in ženske 51 – 60 let. S tem se ne strinjajo ženske stare 31 – 40 let, moški 41 – 50 let in starejši moški. Mlajši moški se sicer zavedajo, da je gospodinjsko delo še vedno neenakomerno porazdeljeno, starejši moški pa pravijo, da temu ni tako, kar verjetno sklepajo iz pogleda ali miselnosti mlajše generacije. Že v naslednjem vprašanju isti starejši moški pravijo, da je gospodinjsko delo žensko delo. Torej njihova miselnost ostaja enaka. Enako mislijo tudi starejše ženske v nasprotju z mladimi. Zato sklepam, da predvsem moški vprašanja o neenakomerni porazdelitvi del niso dobro razumeli, ali pa so si ga drugače interpretirali, oziroma se jim zdi delitev dela pravično razdeljena. Menim, da tako razmišljanje izhaja iz razmišljanja starejše generacije, da je zunanje delo enakovredno tistemu v hiši in so še vedno prepričani, da so oni odgovorni za fizično težja dela. Podobno mnenje dokazujejo tudi kasnejša vprašanja o delih na kmetiji, o čemer bom razpravljala spodaj.

Pri delitvi dela v kmečkem gospodinjstvu lahko sklepam, da je še vedno razdeljena na tipična moška in ženska opravila. Še vedno velja, da je moški bolj za fizična dela, ženska pa bolj za ročna dela. Čeprav je večina odgovorila, da je delitev pravilno porazdeljena, se njihova mnenja o tem razlikujejo. Zato lahko rečem, da je njihova miselnost glede tega še vedno tradicionalno usmerjena.

Dolžnost obeh staršev je, da skrbita za otroka že od njegovega rojstva dalje, otrok pa ima tudi pravico do obeh staršev. S prisotnostjo očeta v otrokovem najnežnejšem obdobju se poleg otrokovih koristi vzpostavlja tudi bolj enakomerna delitev dela in odgovornosti obeh staršev v družini. Raziskava je pokazala, da pri skrbi za otroka sodelujejo vsi člani družine. Moški se za posamezna vprašanja glede vzgoje, igre z otrokom, učenja otroka itd. niso posamezno opredeljevali. Njihov delež pa se najverjetneje nahaja v kategoriji skupnega sodelovanja. Delež ženske skrbi za otroka se s staranjem večja, podobno kot pri vprašanju o najbolj tipičnih gospodinjskih delih.

V Sloveniji so spremembe na področju družinskih vlog še v zametkih in še daleč od aktivnega očetovanja ter enakomerne delitve družinskega dela med partnerjema. Takšni in podobni procesi so tudi sicer in v splošnem počasni, razlogi za to pa so različni. V Sloveniji je še vedno ukoreninjena ideologija tradicionalne družine in družinskih vlog ter ideologizacija materinstva. V tem kontekstu se zdi, da problem aktivnejšega očetovanja ni toliko problem

moških oziroma njihove pripravljenosti in sposobnosti za aktivno očetovanje, temveč tudi kulturnega imaginarija, ki materinstvo še vedno umešča v ontologijo družine kot ekskluzivno, nenadomestljivo vlogo. (Švab, 2006:79)

Raziskava je pokazala, da je skrb za starejše še vedno v ženskih rokah. Ženske stare od 20 – 30 let in starejša generacija menijo, da je skrb za starejše še vedno odvisna od ženskih rok. Ženske tak odgovor razlagajo z večjim materinskim čutom in z izogibanjem moških pri tem delu. Več kot polovica moških je prepričanih, da skrb za starejše ni več v rokah žensk, kar pojasnjujejo z večjo zaposlitvijo žensk. Torej je iz njihovih mnenj mogoče sklepati, da v skrbi sodelujeta oba. Razlogi, da se moški ali ženska bolj vključi v skrb za starejše ljudi, so odvisni od sorodstvene vezi med njimi. Hči bolj pomaga svojim staršem kot pa tašči in tastu, pri moškem zasledimo enako miselnost.

Bolj kot vsa druga družinska dela je negovalno delo žensko delo, ker ostaja negovanje temeljni sestavni del ideologije ženskosti in ker je negovanje pomembnih drugih v družinskih ideologijah definirano kot ljubezen in ne kot delo. (Oakley, 2000:279)

5.2 SKLEPI

- Opaziti je odmik od tradicionalnih vzorcev ženske in moške vloge v družini, predvsem v miselnosti, vendar pa v večini primerov delitev gospodinjskega dela pomeni, da ženske opravijo večino gospodinjskih del, ki so nujna in morajo biti opravljena, medtem ko se moški vključujejo bolj pasivno. Vključevanje partnerjev v gospodinjska dela pogosto interpretiramo kot pomoč partnerki.
- Ženske še vedno opravljajo večji delež neplačanega dela v privatni sferi. Njihova povezava s primarno vlogo matere in gospodinje ter odgovorne za nujne negovalne, skrbniške, gospodinjske in vzgojne dejavnosti, še vedno obstaja. Takšna določitev je brez dvoma tudi blizu interesom moških, saj opravičuje in utrjuje njihov odpor do vključevanja v gospodinjsko delo.
- V zadnjih desetletjih je sicer opaziti trend k bolj enakopravni delitvi dela med moškimi in ženskami v družini, vendar te spremembe še niso dosegle točke, ko bi lahko govorili o »pravični« spolni delitvi dela. Verjetno je partnerjev prispevek največji pri negi in vzgoji otrok.
- Pri skrbi in vzgoji najverjetneje sodeluje celotna družina. Velik pomen pri vzgoji otrok so predvsem zaradi zaposlenosti žensk dobile babice. Odstopanje se pokaže pri šolanju otrok, saj pri starejši generaciji v več kot polovici primerov to opravi žena. Tudi pri obolenosti otroka je skrb zanj vzajemna, edino moški stari od 51 – 60 let pravijo, da to počne žena. Iz svojih raziskav lahko sklepam, da se partnerji bolj vključujejo v skrb in vzgojo otrok kot pa v gospodinjska opravila.
- Še bolj očiten premik kot v primeru delitve gospodinjskega dela je opazen v primeru individualne odgovornosti k sodelovanju vseh članov gospodinjstva na področju odločanja, vezanega na gospodinjstvo, kar kaže na demokratičnost odnosov v številnih družinah. Ta premik je najverjetneje nastal zaradi emancipacije žensk v poslovnih vodah.

- Skrb za starejše je še vsekakor v rokah žensk, morda tudi zato, ker jih kar nekaj v starosti od 50 do 80 let še vedno ni zaposlenih. Pa tudi drugače je skrb za starejše (tudi partnerjeve starše) prenesena na ženske, ki naj bi bile pri tem delu bolj skrbne, nežne in natančne. Toda z obremenitvijo žensk v tej generaciji se bo prej ali slej morala skrb za starejše porazdeliti med partnerjema, kar pa je odvisno tudi od samozavedanja žene in njene vzgoje.
- Pri skrbi za starše lahko iz naloge razberemo, da se teoretična miselnost enakomerne razporeditve že do neke mere uveljavlja v praksi.
- Kljub enakopravnosti spolov, ki jo družba javno zagovarja, se izkaže, da je le-ta bolj deklarativne narave. Problem je še vedno ta, da še vedno živimo v patriarhalni družbi, kjer se ženskam, ne glede na njihovo izobrazbo, poklic, sposobnosti, pripisuje drugorazredni položaj, podrejen moškim.

6. PREDLOGI

- Za začetek bi bilo verjetno potrebno dodelati Zakon o enakih možnostih žensk in moških, kjer bi se morali bolj posvetiti izključno neenakosti med spoloma v zasebni sferi.
- Ker omenjenega zakona večina prebivalstva ne pozna, bi se moralo o njem čim več govoriti: v ta namen bi lahko pripravili različna srečanja, delavnice,...
- Veliko je odvisno tudi od samozavedanja žensk samih. Ženska, ki bo spoznala neenakopravnost sistema v zasebni sferi, bo vsekakor poskušala v svojem partnerskem odnosu delovati drugače in tako vzgajati tudi svoje otroke, ki so nosilci naslednje generacije.
- K samozavedanju žensk bi vsekakor veliko prispevala pozitivna podoba o sebi, kar pa je v veliki meri odvisno od izobrazbenega in zaposlitvenega statusa posamezne ženske.
- Osveščenost žensk o pravilni razporeditvi gospodinjskih del v zasebni sferi je vsekakor premajhna. K njej bi lahko veliko doprinesli tudi mediji, razne delavnice, pa tudi pogovori med samimi ženskami.
- Z drugačno vzgojo otrok lahko doprinesemo k spremembi moške mentalitete. Sedanje generacije moških pa bi sicer morale vsaj do neke mere spoznati, da je tudi ženska v službi, da prinaša denar k hiši in da je tudi ona utrujena po osem ali več urnem delavniku.
- Do spremembe predvsem moške mentalitete nikakor ne bo prišlo z vzgojo ene same generacije, temveč jih bo zato potrebno kar nekaj. Ko bomo enakopravnost v resnici udejanjili, ko bodo ljudje spremenili svoje mnenje o primarni vlogi ženske kot gospodinje in ga začeli izvajati tudi v praksi, bomo spoznali, da se ženska lahko kosa na vseh področjih javnega in zasebnega dela. V tistem trenutku se bo za ženske začelo svetlejšo obdobje na področju, kjer se že nekaj časa bje boj za enakopravnost s pripadniki nasprotnega spola.

7. POVZETEK

V diplomski nalogi sem poskušala predstaviti razlike med spoloma, ki nastajajo v okviru delitve dela v zasebni sferi. Zavedam se, da še zdaleč nisem zajela vseh dimenzij te kompleksne problematike, sem pa izpostavila vsaj nekatere.

Na začetku diplomska naloga govori o zgodovinskem vidiku, o delitvi dela po spolnih vlogah, ki je bila prelomnica, da je vloga gospodinje v ženskih rokah. Lahko rečem, da je zasebna sfera v tistem času pristala v rokah žensk, javna sfera pa je bila rezervirana za moškega kot glavnega hranilca družine. Skrb in vzgoja postaneta izrazito žensko delo, saj so bile ženske tedaj socializirane v izkušnjo, da je skrb za druge njihovo poslanstvo. Na obstoječo podobo ženske v družbi imata velik vpliv cerkev in mediji. Kar me osebno moti, so stereotipi o moških in ženskah, ki jih dnevno gledamo in poslušamo, in nato posredujemo naprej in se nam nevede in nehote usidrajo v zavest. Tukaj govorim o številnih šalah po časopisih, reklamah in oglaševanju. Ženska je dostikrat tarča posmeha, »simbol neumnosti«. Mediji skoraj vedno prikazujejo žensko v vlogi gospodinje, ki ni nikoli zadovoljna s čistočo svojega doma in si zato vedno želijo boljših proizvodov.

V nadaljevanju naloga obravnava razmerja med partnerjema v gospodinjstvem in skrbstvenem delu. Kljub temu da sta enaka pred zakonom, realna slika govori drugače. Čeprav je na tem področju veliko sprememb, je v družbi še vedno zakoreninjena ideja o primarni vlogi ženske kot matere in gospodinje. Družba še vedno pripisuje moškemu povsem drugačno vlogo in pomen kot ženskam. Zato so ženske še vedno tiste, ki nosijo večji del neenakomerne delitve dela med partnerjema tako v gospodinjstvu, kot pri vzgoji in negi otrok. Seveda pa ne smemo zanemariti nekaterih sprememb v tej smeri, saj se (zlasti mlajša generacija) moških do neke mere že vključuje tudi v gospodinjstvo in vzgojo otrok. To bi lahko utemeljili tudi s tem, da sta oba zaposlena in si morata porazdeliti delo.

Tradicionalna percepcija vloge žensk kot mater in gospodinj žensko zapira med štiri stene doma in ji odreka pravico do javnega življenja in s tem možnost vplivanja nanj. Takšna percepcija vloge ženske predstavlja tudi danes temelj patriarhata, saj omogoča dominacijo moških nad ženskami.

Večina moških podzvestno še vedno želi, da bi za partnerko dobili družinsko ženo, ki bi gospodinjala in bi ji bilo to samoumevno, oni pa bi samo »pomagali«, saj je očitno, da je hiša že od nekdanj domena ženske. Sodobna ženska pa meni, da gre v razliki moškega in ženske predvsem za vrednote, za izražanje ženskosti in moškosti, za način odzivanja, delovanja, odločanja, kar pa nikakor ni pogojeno s konkretnimi opravili, ki bi jih delili po spolih. Jasno je, da fizična dela zaradi fiziologije telesa lažje opravljajo moški, vendar čiščenje hiše ali kuhanje kosila vsekakor nista prirojena in primerna le za en spol.

Eden od pomembnih sklepov raziskave je ta, da se ženske in moški zavedajo, da gospodinjstvo in skrbstveno delo ni samo žensko delo. Vendar pa je v mnogih primerih to samo teorija, kajti praksa pokaže povsem drugačno sliko.

Medtem ko se ženska osvobaja stereotipov, se mora moški soočiti s posledicami, saj nova podoba ženske prinaša tudi novo podobo moškega, ki nima več stereotipne vloge vzvišenega gospodarja, zaščitnika. Ker je preobrazba v novo vlogo enakovrednega služenja težka, se marsikdo bolje počuti v stari vlogi ter noče sprejeti sprememb. Pri spremembi je pomembna tudi vloga današnjih očetov, ki morajo svojim otrokom postati vzor za novo moško vlogo. Navdihniti je treba dečke in može k premišljevanju, kaj je možato in kaj humano? Možatost ni več ista, kot je bila nekoč. V današnjem času je vsekakor pridobila nekaj sentimentalnosti. Prav je, da zna biti moški hraber in pogumen, a hkrati lahko pokaže tudi svojo šibkost in odvisnost.

8. LITERATURA

- Abram Erika (2005). Spolne razlike na področju plačanega in neplačanega dela: Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.
- Bezjak Alenka (2004). Delitev dela po spolu. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, letnik 32, št. 251/216, str. 314-326.
- Boh Alenka (1986). Demokratična družina – kaj je to? Ljubljana: Izdala Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Cigale Marija (1992). Ko odgrneš sedem tančic. Ljubljana: Društvo Inciativa.
- Čufer Andreja (1997). Ženske v razmerju do prostora in družbe. Revija za socialno delo, letnik 36, št. 5-6, STR
- Destovnik Irena (2002). Moč šibkih: Ženske v času kmečkega gospodarjenja. Založba Drava.
- Jean – Louis (1986). Družina - Sorodstvo, družina in spolnost v Franciji od 16. do 18. stoletja. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Jogan Maca (1986). Ženska, cerkev in družina. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Jogan Maca (1990). Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma. Ljubljana: fakulteta za sociologijo politične vede in novinarstvo.
- Kavar-Vidmar Andreja (1989). Oba sta isto. Socialno delo, letnik 28, št. 3, str. 344 – 349.
- Kozinc Nina (1996). Papež in drugi spol. Ljubljana: Vlada RS, Urad za žensko politiko.
- Kristan Zdenka (2005). Materinski mit: kultura, psihoanaliza, spolna razlika. Ljubljana: Delta.

- Leskošek Vesna (2002). Zavrnjena tradicija: ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890 do 1940. Ljubljana: Založba /*cf.
- Musek Janek (1995). Ljubezen, družina, vrednote. Ljubljana: Educey.
- Oakley Ann (2000). Gospodinja. Ljubljana: Založba /*cf.
- Praprotnik Tadej (1999). Ideološki mehanizmi produkcije identitet: od identitete k identifikaciji. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij: ŠOU, Študentska založba, Ljubljana.
- Labirinti skrbi: pomen perspektive etike skrbi za socialno politiko / urednici Selma Sevenhuijsen in Alenka Švab. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003. (Zbirka Politike).
- Makarovič Jan (1993). Logika dela. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Mesec Blaž (1994). Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1. del. Skripta. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Puntar Hedvika (1959). Na ženi dom stoji. Celje: Mohorjeva družba.
- Tomšič Vida (1978). Ženska Delo Družina Družba. Ljubljana: Druga, dopolnjena izdaja Komunist.
- Sieder Reinhard (1998). Socialna zgodovina družine. Ljubljana: založba ZRC.
- Selišnik Irena (2003). Socialno materinstvo: koncepti državljanstva in argument skrbi pri uveljavljanju žensk v javni sferi na začetku 20. stoletja. Ljubljana: Teorija in praksa, letnik 40 št. 6, str. 1155-1166.
- Sevenhuijsen Selma (2003). Tretja pot ? Moralnosti, etike in družine pristop skozi optiko etike skrbi. Ljubljana: Teorija in praksa, letnik 40 št 6, str. 1097-1111.
- Šadl Alenka (2004). Najete gospodinje in nadomestne matere: naraščanje plačanega družinskega dela in reprodukcija družbene neenakosti. Ljubljana: Teorija in praksa, letnik 41 št. 5/6, str. 979-991.

- Švab Alenka (2003). Skrb med delom in družino: koncept usklajevanja dela in družinskih obveznosti v družinski politiki. Ljubljana: Teorija in praksa, letnik 40 št. 6, str. 1112-1126.
- Švab Alenka (2001). Družina: od modernosti k postmodernosti. Znanstveno in publicistično središče Ljubljana.
- Švab Alenka (2006). Družinske spremembe. Koper: Založba Annales.
- Verša Dorotea (1996). Medijska podoba spolov. Zbirka »za enake možnosti žensk in moških 3. zvezek. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
- Vojnovič Maja (1996). Situacijska analiza o položaju otrok in družin v Sloveniji. Ljubljana: Slovenski odbor za unicef.
- Zavrl Nataša (1999). Očetovanje in otroštvo. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Zagovorništvo enakih možnosti žensk in moških v EU in Sloveniji: novi pristopi k uresničevanju enakosti žensk in moških (2003). 12. zvezek zbirke za enake možnosti žensk in moških. Ljubljana: Urad za enake možnosti. Vlada republike Slovenije.
- Zaviršek Darja (1994). Ženske in duševno zdravje. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, 1994 (Zbirka ženske in duševno zdravje).

9. PRILOGA:

➤ DODATEK 1: anketa

➤ DODATEK 2:

- TABELA 1: rezultati o delitvi gospodinjskega dela (preglednice)
- TABELA 2: rezultati o odločanju o posameznih opravilih vezanih na gospodinjska dela (preglednice in grafi)
- TABELA 3: rezultati o skrbi in vzgoji otrok (preglednice in grafi)

DODATEK 1: Anketa

POGLED RAZLIČNIH GENERACIJ NA SKRBSTVENO DELO ŽENSK IN MOŠKIH V ZASEBNI SFERI

Moje ime je Aleksandra Koren in sem absolventka Fakultete za socialno delo. V letošnjem letu izvajam diplomsko raziskovalno delo z naslovom »Pogled različnih generacij na skrbstveno delo žensk in moških v zasebni sferi«, da bi jo lahko uspešno izvedla, vas prosim, da bi mi odgovorili na naslednja vprašanja.

Vsi odgovori so **anonimni**, zato vas prosim, da na vsa vprašanja odgovarjate iskreno. Za odgovore se vam že vnaprej zahvaljujem.

➤ **Obkrožite naslednje podatke;**

SPOL: ŽENSKI MOŠKI

STAROST: 20-30 let 31-40 let 41-50 let 51-60 let nad 61 let

IZOBRAZBA:

nedokončana
osnovna šola

dokončana
osnovna
šola

poklicna
in
srednja
šola

4 ali 5
letna
srednja
šola

višja ali
visoka
šola

STATUS: Študent/ka Nezaposlen/a Zaposlen/a Kmet/ica Upokojenec/ka

PREBIVALIŠČE: HIŠA

STANOVANJE

KMETIJA

1. GOSPODINJSKA DELA: V Tabelo z kljukico označite, kdo kaj dela. V vodoravnem piše kdo to dela, v navpičnem pa so naštetá gospodinjska dela:

1.1) Kdo pretežno opravlja gospodinjska dela:

	Partner/ mož	Partnerica/ žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki prijatelji	Najeta pomoč
Kuhanje					
Pranje					
Pospravljanje					
Likanje					
Pomivanje oken					
Šivanje krpanje					
Vsakdanji nakupi					
Manjša popravila v hiši					
Pleskanje					
Delo z otroki					

2.1) Ali mislite, da je delitev gospodinjskega dela še vedno neenakomerno porazdeljeno med moškim in žensko? (obkrožite in obrazložite)

DA

NE

OBRAZLOŽITE:

3.1) Ali mislite, da je gospodinjsko delo še vedno žensko delo? (obkrožite in obrazložite)

DA

NE

OBRAZLOŽITE:

4.1) Kdo skrbi oziroma odloča za posamezne zadeve in opravila, vezana na gospodinjstvo: Obkrožite kdo to dela.

➤ **Kdo odloča o preživljanju skupnega dopusta, izleta...?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Kdo odloča o denarju ?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Kdo odloča pri gradnji ali pri prenavljanju hiše oziroma stanovanja ?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Kdo odloča o investicijah v gospodinjstvu (npr. o nakupu novega hladilnika, televizijo, računalnika...) ?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

5.1) Ali lahko partner/ica razpolaga z vašim denarjem? (obkrožite in obrazložite)

DA

NE

OBRAZLOŽITE:

6.1) Ali menite, da je večji del opravila na kmetiji pravilno razporejena med žensko in moškim? (obkrožite in obrazložite)

DA

NE

OBRAZLOŽITE:

2) SKRB ZA OTROKA (obkrožite odgovor)

➤ **Kdo se igra z otrokom ?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Kdo se ukvarja, skrbi za vzgojo otrok ?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Kdo pomaga otroku pri učenju oziroma šolanju otrok?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Kdo obiskuje roditeljske sestanke v šoli ali razne sestanke v vrtcu?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Kdo obiskuje razne proslave, prireditve v šoli ali v vrtcu ?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

➤ **Če otrok zboli, kdo skrbi za njega ?**

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

3) SKRB ZA STAREJŠE

3.1) Ali z vami živi starejša oseba (obkrožite): DA NE

Tisti, ki bodo na to vprašanje odgovorili z ne, naslednjo vprašanje ne odgovarjajo!

V kakšnem sorodstvenem razmerju ste z njo (napišite)? _____

Če ta oseba potrebuje, kakršno koli pomoč, na primer: da bi rada šla po nakupih ali rabi prevoz, kdo jo pelje (obkrožite):

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

3.2) Kdo skrbi za vaše starše in za stare starše, ko potrebujejo pomoč pri vsakodnevni opravilih ? (obkrožite)

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

3.3) Če starši ali stari starši zbolijo, kdo jih pelje k zdravniku ? (obkrožite)

1.Parnter/mož	2.Partnerica/žena	3.Vsi skupaj sodelujemo	4.Drugi člani, ki ne živijo z vami	5.Najeta pomoč
---------------	-------------------	-------------------------	------------------------------------	----------------

3.4 Ali menite, da je skrb za starejše še vedno v rokah žensk ? (obkrožite in obrazložite)

DA

NE

OBRAZLOŽITE:

DODATEK 2:

TABELE 1: Kdo pretežno opravlja gospodinjska dela:

[illegible][illegible]

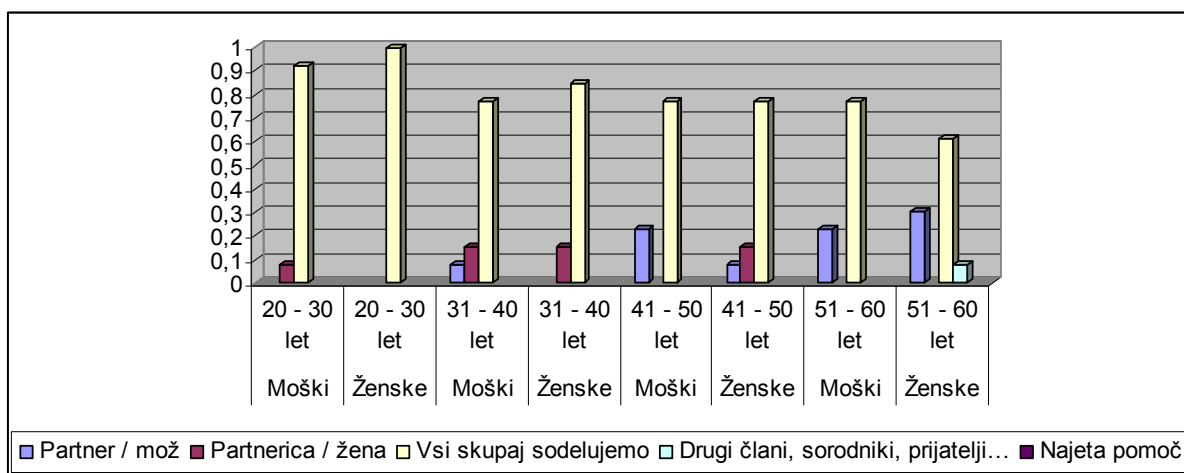
[illegible][illegible][illegible]

[illegible][illegible][illegible]

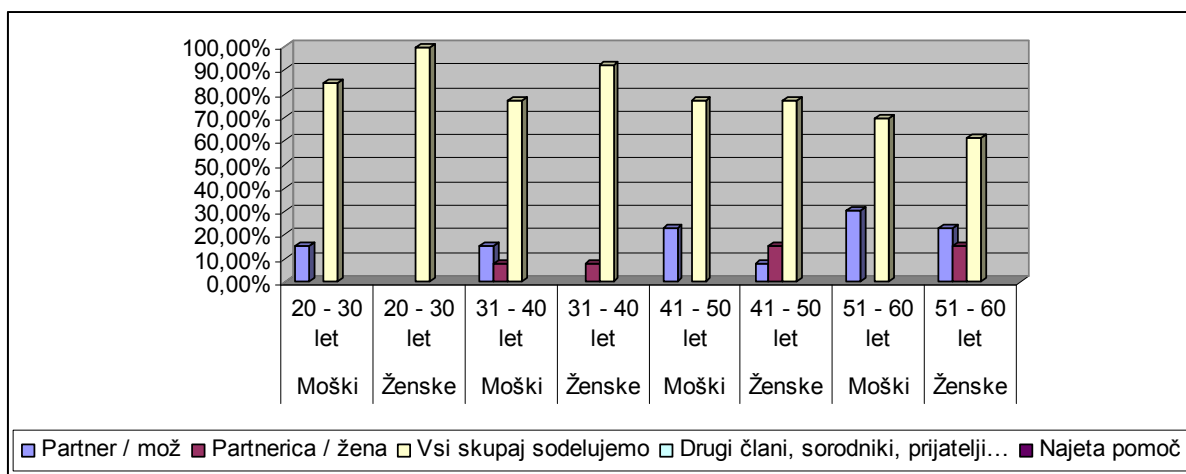
[illegible][illegible]

TABELE 2: Kdo skrbi oziroma odloča o posameznik zadevah in opravilih, vezanih na gospodinjstvo:

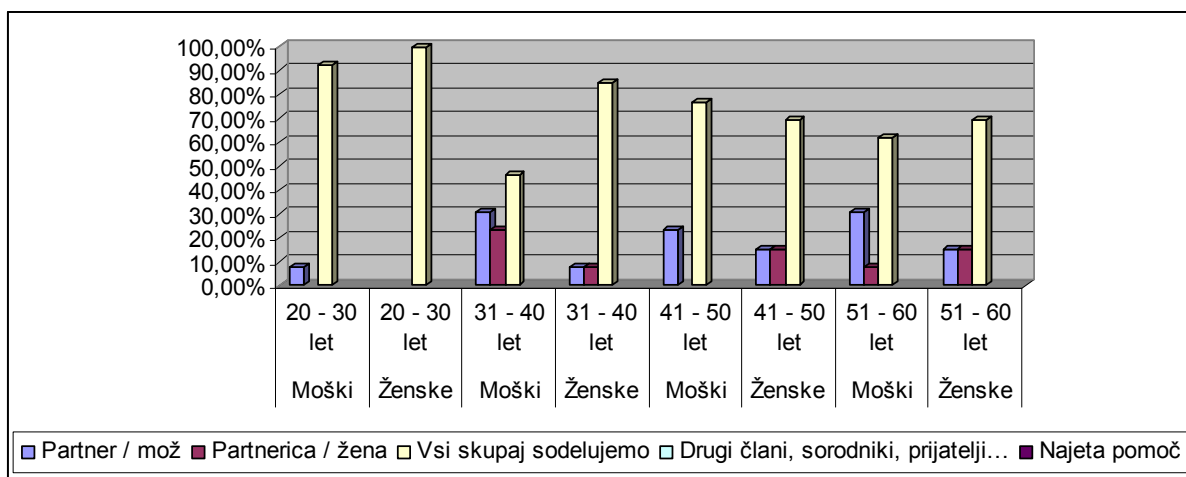
Kdo odloča o preživljanju skupnega dopusta, izleta ...?	Razlike med spoloma:	Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški 20 - 30 let		7,69%	92,31%			100%
	Ženske 20 - 30 let			100%			100%
	Moški 31 - 40 let	7,69%	15,38%	76,92%			100%
	Ženske 31 - 40 let		15,38%	84,62%			100%
	Moški 41 - 50 let	23,08%		76,92%			100%
	Ženske 41 - 50 let	7,69%	15,38%	76,92%			100%
	Moški 51 - 60 let	23,08%		76,92%			100%
	Ženske 51 - 60 let	30,77%		61,54%	7,69%		100%

Kdo odloča o denarju ?	Razlike med spoloma:		Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let	15,38%		84,62%			100%
	Ženske	20 - 30 let			100%			100%
	Moški	31 - 40 let	15,38%	7,69%	76,92%			100%
	Ženske	31 - 40 let		7,69%	92,31%			100%
	Moški	41 - 50 let	23,08%		76,92%			100%
	Ženske	41 - 50 let	7,69%	15,38%	76,92%			100%
	Moški	51 - 60 let	30,77%		69,23%			100%
	Ženske	51 - 60 let	23,08%	15,38%	61,54%			100%

Kdo odloča pri gradnji ali pri prenavljanju hiše oz. stanovanja ?	Razlike med spoloma:		Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let	7,69%		92,31%			100%
	Ženske	20 - 30 let			100%			100%
	Moški	31 - 40 let	30,77%	23,08%	46,15%			100%
	Ženske	31 - 40 let	7,69%	7,69%	84,62%			100%
	Moški	41 - 50 let	23,08%		76,92%			100%
	Ženske	41 - 50 let	15,38%	15,38%	69,23%			100%
	Moški	51 - 60 let	30,77%	7,69%	61,54%			100%
	Ženske	51 - 60 let	15,38%	15,38%	69,23%			100%

Kdo odloča o investicijah v gospodinjstvu (npr. o nakupu novega hladilnika, televizijo, računalnika...) ?	Razlike med spoloma:		Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let		7,69%	92,31%			100%
	Ženske	20 - 30 let			100%			100%
	Moški	31 - 40 let	15,38%	7,69%	76,92%			100%
	Ženske	31 - 40 let			100%			100%
	Moški	41 - 50 let	30,77%	7,69%	61,54%			100%
	Ženske	41 - 50 let	7,69%	23,08%	69,23%			100%
	Moški	51 - 60 let	15,38%	15,38%	69,23%			100%
	Ženske	51 - 60 let	15,38%	15,38%	69,23%			100%

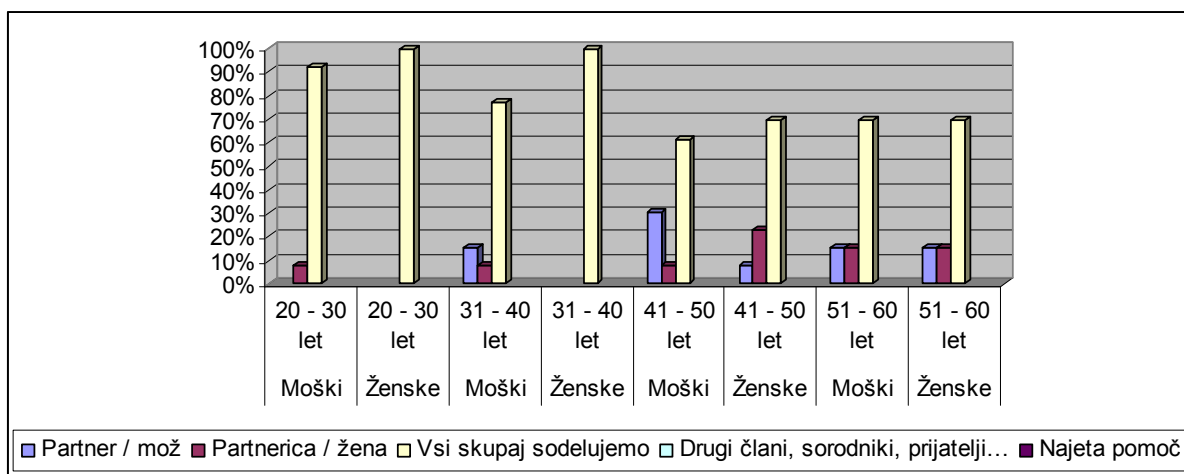
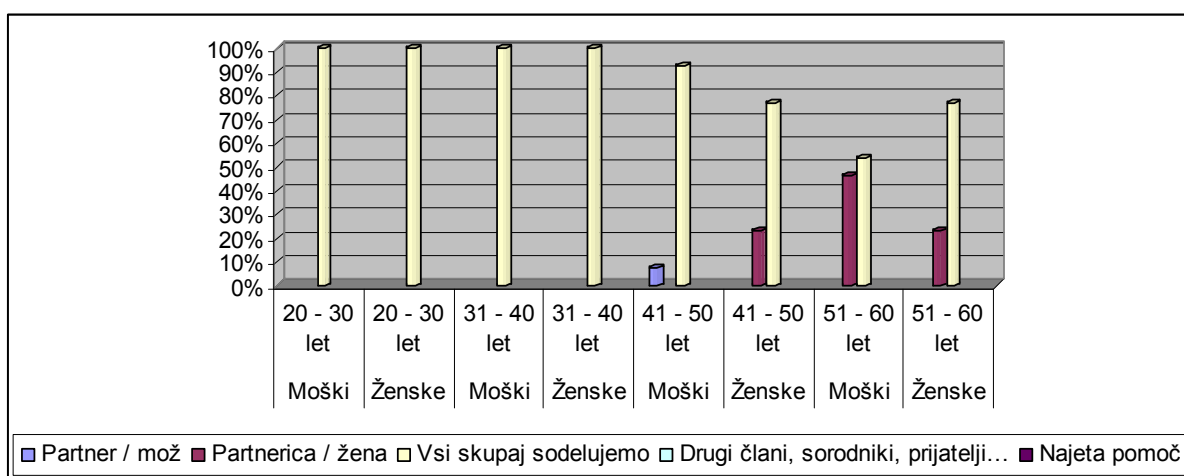
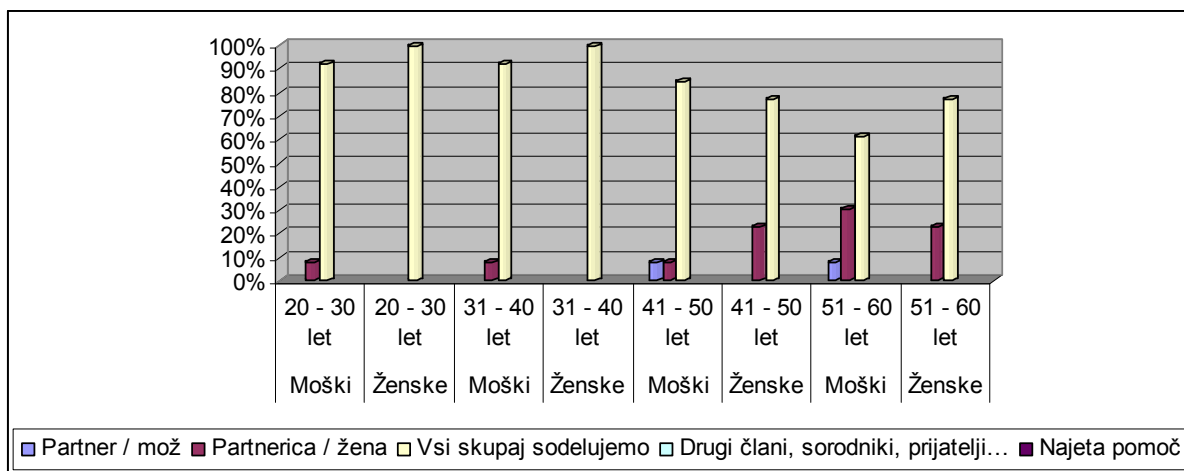

TABELA 3: Skrb za otroka

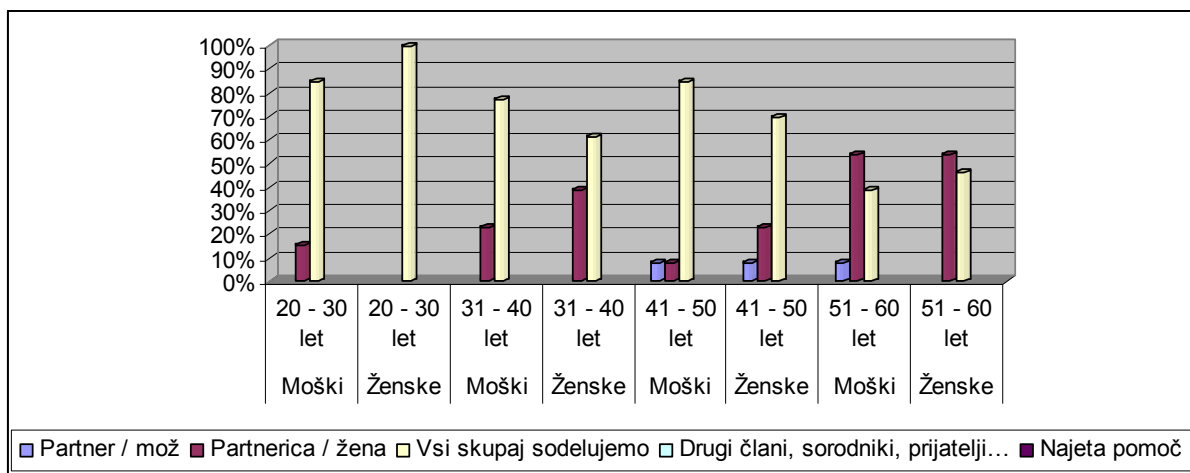
Kdo se igra z otrokom?		Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški 20 - 30 let			100%			100%
	Ženske 20 - 30 let			100%			100%
	Moški 31 - 40 let			100%			100%
	Ženske 31 - 40 let			100%			100%
	Moški 41 - 50 let	7,69%		92,31%			100%
	Ženske 41 - 50 let		23,08%	76,92%			100%
	Moški 51 - 60 let		46,15%	53,85%			100%
	Ženske 51 - 60 let		23,08%	76,92%			100%

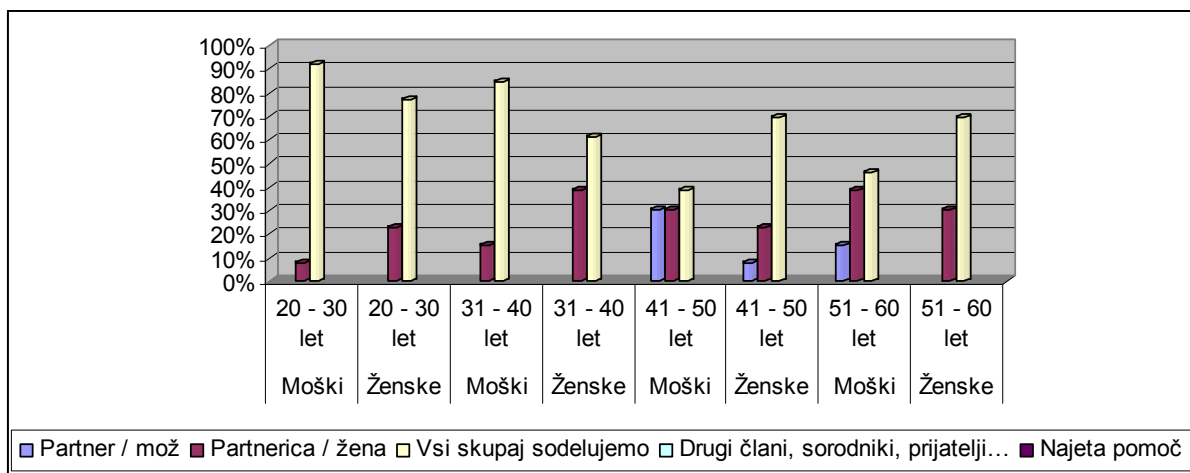
Kdo se ukvarja, skrbi za vzgojo otrok?			Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let		7,69%	92,31%			100%
	Ženske	20 - 30 let			100%			100%
	Moški	31 - 40 let		7,69%	92,31%			100%
	Ženske	31 - 40 let			100%			100%
	Moški	41 - 50 let	7,69%	7,69%	84,62%			100%
	Ženske	41 - 50 let		23,08%	76,92%			100%
	Moški	51 - 60 let	7,69%	30,77%	61,54%			100%
	Ženske	51 - 60 let		23,08%	76,92%			100%

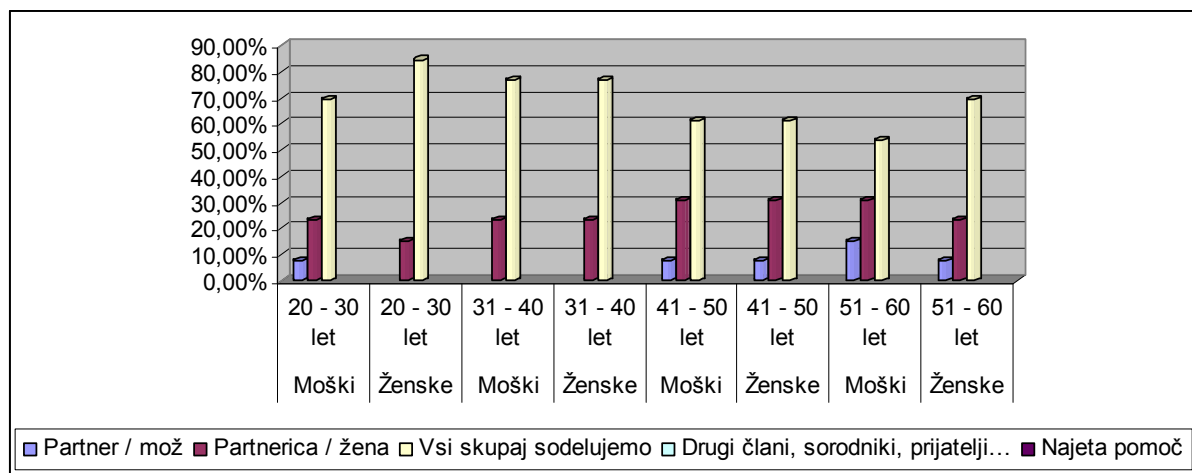
Kdo pomaga otroku pri učenju oz. šolanju otrok?			Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let		15,38%	84,62%			100%
	Ženske	20 - 30 let			100,00%			100%
	Moški	31 - 40 let		23,08%	76,92%			100%
	Ženske	31 - 40 let		38,46%	61,54%			100%
	Moški	41 - 50 let	7,69%	7,69%	84,62%			100%
	Ženske	41 - 50 let	7,69%	23,08%	69,23%			100%
	Moški	51 - 60 let	7,69%	53,85%	38,46%			100%
	Ženske	51 - 60 let		53,85%	46,15%			100%

Kdo obiskuje roditeljske sestanke v šoli ali sestanke v vrtcu?			Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let		7,69%	92,31%			100%
	Ženske	20 - 30 let		23,08%	76,92%			100%
	Moški	31 - 40 let		15,38%	84,62%			100%
	Ženske	31 - 40 let		38,46%	61,54%			100%
	Moški	41 - 50 let	30,77%	30,77%	38,46%			100%
	Ženske	41 - 50 let	7,69%	23,08%	69,23%			100%
	Moški	51 - 60 let	15,38%	38,46%	46,15%			100%
	Ženske	51 - 60 let		30,77%	69,23%			100%

Kdo obiskuje razne proslave, prireditve v šoli ali v vrtcu?			Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let	7,69%	23,08%	69,23%			100%
	Ženske	20 - 30 let		15,38%	84,62%			100%
	Moški	31 - 40 let		23,08%	76,92%			100%
	Ženske	31 - 40 let		23,08%	76,92%			100%
	Moški	41 - 50 let	7,69%	30,77%	61,54%			100%
	Ženske	41 - 50 let	7,69%	30,77%	61,54%			100%
	Moški	51 - 60 let	15,38%	30,77%	53,85%			100%
	Ženske	51 - 60 let	7,69%	23,08%	69,23%			100%

Če otrok zboli, kdo skrbi za njega?			Partner / mož	Partnerica / žena	Vsi skupaj sodelujemo	Drugi člani, sorodniki, prijatelji...	Najeta pomoč	Skupaj
	Moški	20 - 30 let		7,69%	92,31%			100%
	Ženske	20 - 30 let		15,38%	84,62%			100%
	Moški	31 - 40 let		7,69%	92,31%			100%
	Ženske	31 - 40 let		15,38%	84,62%			100%
	Moški	41 - 50 let	7,69%	15,38%	76,92%			100%
	Ženske	41 - 50 let		38,46%	61,54%			100%
	Moški	51 - 60 let		53,85%	46,15%			100%
	Ženske	51 - 60 let		30,77%	69,23%			100%

